

Blik op de Ardennen

TOERISME BELGISCH LUXEMBURG

**APPELS
en PEREN...**

.....
BLIKVANGER

TE WINNEN!
TOEGANGSKAARTEN
voor de COMES-expo,
het FILMFESTIVAL
in Virton, ...

**De HERLEVING
van WOL**

**De Ardennen van
COMES in zwart-wit**

De Ardennen, FILMLAND?

regardsdardenne@ftlb.be
abonnement.ra@ftlb.be

Adres van de redactie:

Regards d'Ardenne c/o FTLB
quai de l'Ourthe, 9
B-6980 La Roche-en-Ardenne
regardsdardenne@ftlb.be
Officieel orgaan van de Toeristische
federatie van Belgisch Luxemburg VZW
(FTLB) - Koninklijke maatschappij
Tel.: +32 (0)84 41 10 11
Fax: +32 (0)84 41 04 39
info@ftlb.be

Verantwoordelijk uitgever:

Sabine Vandermeulen
Directeur FTLB - Quai de l'Ourthe, 9
B-6980 La Roche-en-Ardenne
N° ISSN: 2294.4214

Voorzitter: Bernard Moinet

Hoofdredactrice: Anne Segers
regardsdardenne@ftlb.be

Redactiecomité:

Directiecomité van de FTLB

Auteurs:

P. Ghislain, F. Lutgen, F. Lardot, E. Batter,
P. Willems, J. Cornerotte, K. Hazard, J. Polet,
B. Petit

Redactiesecretaris: J. Polet

Lay-out: A. Segers

Verantwoordelijke voor de advertenties:

Rita Dupont - r.dupont@ftlb.be

Abonnementendienst:

Bertrand Petit
abonnement.ra@ftlb.be

Vertaling: Lingua T - FTLB/ A. Goris

Opplage: 10.000 exemplaren
Gratis behalve verzendkosten

Druk: IPM Printing - Ganshoren
Blik op de Ardennen draagt zorg voor het
milieu. Het magazine is gedrukt op papier
dat afkomstig is van duurzaam beheerde
bossen (PEFC) en van gecontroleerde en
gecertificeerde loten.

Voor de artikels is enkel hun auteur aan-
sprakelijk. Reproductie, zelfs gedeeltelijk,
van artikels en illustraties die in Blik op de
Ardennen verschenen, is verboden behou-
dens voorafgaand akkoord van de redactie.

Met de steun van
de Provincie Luxemburg

© Foto's covers:

Cover 1 : Kerstin Riemer
Cover 4 : FTLB/P. Willems-K. Hazard -
Musée gaumais Virton

Blik op de Ardennen is **gratis te verkrijgen** in de verschillende
toeristische centra van Belgisch Luxemburg. Tegen betaling
van de verzendingskosten (voor 4 nummers: 5 €/België - 15€/
buitenland) **krijgt u het magazine elk trimester in de bus**. Eerder
uitgegeven nummers kan u **gratis downloaden** op onze website
www.luxembourg-belge.be

Blijf op de hoogte en beleef Belgisch Luxemburg elke dag

<http://blik-ardennen.luxembourg-belge.be>

www.luxembourg-belge.be

Belgisch Luxemburg

[www.youtube/user/Belgisch Luxemburg](http://www.youtube/user/Belgisch%20Luxemburg)

INHOUD

4

Patchwork

9

Op ontdekking in de natuur

De activiteiten om bewuster te worden van de natuur.

15

Het ardens geheugen

De Ardense verankering van **Didier Comès**, meester van het stripverhaal in
zwart-wit.

22

Er even helemaal uit

Op naar **Cugnon** voor een wandeling rond de grot van de heilige Remaclus.

29

Feest in de Ardennen

Belgisch Luxemburg met de fiets tijdens het Weekend van de Landschappen.

34

De Ardennen voor fijnproevers

Appels en peren ...

36 Tradities en vakmanschap. Eerherstel voor oude variëteiten.

38 Wanneer de boomgaard een gedicht wordt. Ontmoeting met Estelle
Carton.

40 Fruit in al zijn pracht: appels oogsten en dan volop persen.

43 Het traditionele recept van de 'Rombosses'.

44

De Ardennen anders

Op het ritme van de barokmuziek: het MuBaFa festival.

47

Ardens vakmanschap

De herleving van wol, een edel en natuurlijk materiaal.

56

De Ardennen zonder grenzen

De Ardennen, filmiland? Het Europees Filmfestival van Virton ...

BLIKVANGER

EDITO

Beste lezers,

Belgisch Luxemburg inspireert u en dat doet ons veel plezier!

Deze twee foto's die op onze Facebookpagina werden gepost, zijn het beste bewijs. Een eerder originele en kunstzinnige kijk. Doe zo voort!

Er zijn kansen genoeg om de wegen en weggetjes van Belgisch Luxemburg af te schuimen. Het blijft een onuitputtelijke bron van sites om te bezoeken, van belevenissen om nooit meer te vergeten.

Trouwens ... wij wilden u zo'n belevenis voorstellen. Als u zich nu eens liet verrassen door een activiteit die u op het eerste gezicht niet meteen aanspreekt?

Voorbeelden?

Aan cultuur doen op de prachtige tentoonstelling over Comès, of een prachtig barokconcert in een kerk bijwonen.

De natuur intrekken en nader kennismaken met ambachtelijk vakmanschap, zoals van schaapkeukers die de wol willen opwaarderen. Of ga samen met de dorpelingen appels plukken in een boomgaard en laat het lekker fruit persen tot supervers sap.

Niet zo sportief aangelegd? Waag u toch maar eens aan een tochtje op de (elektrische!) fiets tijdens het 'Weekend van de Landschappen'.

Bent u onverbeterlijk nieuwsgierig en houdt niets u tegen? Doe dan eens niets... terwijl u van alles beleeft.

Vertel het ons, wat heeft u deze herfst bekoord ... tot uw eigen verbazing?

De redactie

Marche-en-Famenne © philipperossignon.com

"La force de l'Ardenne" © Mickaël Raty

Le Parc des Topiaires

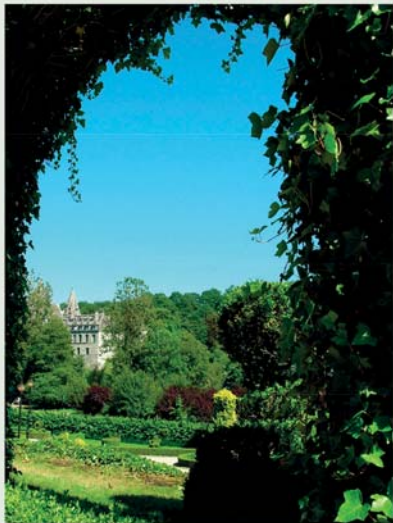
Durbuy - Richtig Natuur

Ontdekt een unieke tuin die zich uitstrekt op 1 ha, kleine rustige en rustgevende stoppen wachten er op je ...

Alle de inlichtingen op onze website

www.topiaires.durbuy.be

topiaires@durbuy.be — 086/21.90.75

UW FOTO'S IN DE KIJKER

Vanaf nu publiceren wij enkele foto's die gepost werden op onze Facebookpagina.

Hierbij de 3 "bests of" van de redactie. Hartelijk dank aan Philippe Rossignon en Mickaël Raty voor deze originele 'portretten'.

Wilt u uw foto's hier ook? Aarzel dan niet en deel vanaf nu uw mooiste moment-opnames op onze Facebookpagina "Belgisch Luxemburg".

De geselecteerde auteurs krijgen het magazine 1 jaar lang gratis thuis opgestuurd.

DE BLOG

Blik op de Ardennen is niet alleen een trimestrieel magazine maar ook een blog met extra's uit het magazine, exclusieve onderwerpen, wedstrijden (zie hiernaast) en video's.

Dit kon u er de laatste maanden op lezen:

- Smaken en geuren van onze gezellige Ardennen !
- Het rijdt lekker ... in de Famenne
- 5 hoogtepunten van La Roche-en-Ardenne
- De streekmarkten van 2016: lekkernijen van bij ons
- Het internationale straattheaterfestival van Chassepierre

En waarom zou u zelf niet vertellen over uw eigen favoriete belevingen en op die manier "ambassadeur" van Belgisch Luxemburg worden? Afspraak op <http://blik-ardennen.luxembourg-belge.be>

Neem deel
en stuur ons uw artikel

Grote Wedstrijd

Win een verblijf in Belgisch Luxemburg!

IK DOE MEE

WIJ VERWENNEN U!

Onze trouwe lezers worden beloond ... heel het jaar door zijn er mooie prijzen te winnen op onze website of op onze blog.

U hebt weer talrijk deelgenomen aan de wedstrijden van vorig trimester. Dit zijn de winnaars:

- **“Famenne à Vélo” packs**
 - Didier De Baets uit Hansbeke
 - Philippe Cranshoff uit Beaufays
 - Françoise Gauthier uit Tenneville

WIST U DIT?

Wij hebben een aantal berichten gekregen in verband met de resultaten van wedstrijden en vertellen u graag hoe de winnaars bepaald worden. Wij hebben geen enkele inspraak in de keuze en volgen de wet die stelt dat de schiftingsvraag de winnaar bepaalt. Wie de vragen juist beantwoordde en het aantal deelnemers aan de wedstrijd in kwestie het dichtst benadert, wint. Er vindt dus geen enkele ‘lottrekking’ plaats.

Wij nodigen u uit om opnieuw uw kans te wagen en mee te doen aan de wedstrijden van dit trimester, die u in het blad en op onze blog vindt.

NB: het is dus duidelijk dat er op de redactie aan geen enkele vorm van taalfavoritisme gedaan wordt. Het is gewoon zo dat momenteel meer dan 90% van de deelnemers Franstalig is.

WILT U OOK MEESPELEN?

Ga dan naar onze website en win:

• EEN HELE DAG IN FOURNEAU SAINT-MICHEL VOOR 4 PERSONEN:

rondleiding op het domein + maaltijd in de Auberge du Prévost (drie gangen + 1 drank) + 2 activiteiten naar keuze uit de workshops ‘Beroepen van vroeger’.

• EEN VERBLIJF VOOR 2 PERSONEN IN DE AUBERGE DE LA FERME IN ROCHEHAUT:

een overnachting in halfpension, superior kamer met dubbele jacuzzi.

www.luxembourg-belge.be

BRENG ONS EEN BEZOEK ...

De toeristische federatie promoot Belgisch Luxemburg op verschillende beurzen en salons. De gelegenheid om uw volgende uitstap te plannen.

- 20>24/09: **50PlusBeurs** (Jaarbeurs / Utrecht - Nederland)
- 21/09: **Markt van de Luxemburgse Producenten** (Elsene)
- 22>23/10: **Toeristen- en streekproductenbeurs** (Koksijde)
- 28/10>01/11: **Countryside** (Flanders Expo / Gent)

ACTIEF IN DE ARDENNEN

Er zijn zoveel redenen om de stapschoenen aan te trekken, de fietsbanden weer stevig op te pompen, de rugzak te vullen met enkele streekspecialiteiten, om de Famenne, de Ardennen, de Gaume te (her)ontdekken. U vindt in deze update alle praktische info om Belgisch Luxemburg te doorkruisen, te voet, met de mountainbike, op de fiets of de motor, te paard of zelfs met de kajak. Er is voor elk wat wils, van de wandeling met het hele gezin tot de sportieve trektocht, op uw eigen ritme of om ter snelst, te land, maar ook op het water en in de lucht.

www.luxembourg-belge.be

TOERISME IDEEËN GEVRAAGD!

TOURISME
PIERRE APPEL
À IDÉES
INNOVATION

Het toerisme is een van de belangrijke pijlers van de economie van de provincie Luxemburg. En de steen is een fundamenteel element van de persoonlijkheid van een streek, omdat de aard van de bodem zoveel invloed heeft op haar landschappen. De steen heeft lokaal een grote stempel gedrukt op ons erfgoed en geeft de mooiste architecturale constructies een edele uitstraling. De steen bood ook stof voor onze legendes, met de duivelskeien, de Steen van het Ros Beiaard en andere heksenrotsen.

RND vzw (Ressources Naturelles Développement) zet een wedstrijd op in de vorm van een oproep tot ideeën **OM DE KLEMTON TE LEGGEN OP DE TOERISTISCHE ONTWIKKELING ROND HET THEMA VAN DE 'STEEN'** in de provincie Luxemburg. De vernieuwende projecten moeten tegen uiterlijk 31 januari 2017 binnen zijn. www.rnd.be

WAT VALT ER TE BELEVEN IN DE ARDENNEN?

Hierbij enkele aankomende evenementen. Een volledig overzicht vindt u op www.luxembourg-belge.be

AFSPRAAK MET DE NATUUR

Luisteren naar burlende herten ...

10/09 + 17/09 + 24/09: Saint-Hubert.
"Klassieke Avond" en "Fijnproeversavond"
15>16/09: Saint-Hubert
16/09: Libin
16>17/09: Habay-la-Neuve
17/09: Amberloup, Baraque de Fraiture
23>24/09: Erezée

Paddenstoelwandelingen

11/09: Sainte-Ode
14/09: Saint-Hubert
17/09: Tonny
18/09: Erezée, Paliseul, Saint-Hubert
24/09: Nassogne, Saint-Hubert, Vielsalm
02/10: Mirwart, Neufchâteau
09/10: Marcourt, Petitvoir
14/10: Grand Eneille
23/10: Durbuy

Wandelingen met gids

11/09: Tarpan-netwerk 'Migration postnuptiale' (Postnuptiale trek - Wittimont)
21/09: 'Le paysage autour de Harinsart' (Het landschap rond Harinsart - Marbehan)
25/09: 'Couleurs d'automne' (Herfstkleuren - Gembes)
02/10: 'Ambiance forestière' (Bossfeer - Montplainchamps)
02/10: Arbre et conscience - Cyclus van vier wandelingen (Fourneau Saint-Michel)
02/10: 'Plaisir d'automne' (Herfstpret - Hotton)
09/10: Tarpan-netwerk 'Migration postnuptiale' (Postnuptiale trek - Assenois)
13/11: 'Sur les traces du castor' (In de sporen van de bever - Hotton)
03/12: 'Truites en Ardenne' (Forellen in de Ardennen - Redu)

Weekend van het Ardense hout en woud

Op 15 en 16 oktober krijgt u de (niet te missen) kans om onze bossen en wouden (opnieuw) te gaan verkennen. U komt meteen ook meer te weten over de bos- en houtkolom, maar natuurlijk ook over de vele toeristische activiteiten en verblijfsmogelijkheden in en rond het Ardense woud (bewegen, eten, slapen in een woudsfeer). www.leweekenddubois.com

En verder ...

08/10: Nacht van de duisternis en vleermuiswandeling (Grapfontaine)
09/10: Feest van het Natuurpark van de Twee Ourthes (Cielle)
18/09: Herfstfeest (Parc Chlorophylle / Dochamps)
11>13/11: Hengelbeurs (Libramont)

A vibrant, abstract painting of a landscape. A winding river flows through the center, surrounded by hills and fields. The sky is filled with large, expressive brushstrokes in shades of blue, green, and red. The overall style is bold and colorful, with a focus on texture and movement.

[illegible]

AUBERGE D'ALSACE HÔTEL DE FRANCE

30 CHAMBRES SPACIEUSES

avec bain/douche, wc privé, sèche-cheveux,
ascenseur, Wi Fi, TV, mini bar

- Séminaires
- Accueil de groupes
- Pension complète et demi-pension
- Forfaits mid-week
- Salle agréable pour les autocaristes

Ambiance familiale

Salle de jeux pour enfants

30 RUIME KAMERS

met bad/douche, privé wc, haardroger,
lift, Wi Fi, TV, mini bar

- Seminaries
- Opvang van groepen
- Vol pension en half pension
- Mid-week arrangementen
- Aangename zaal voor autocarchauffeurs

Familiale sfeer

Speelzaal voor kinderen

PROMOTIONS TOUTE L'ANNÉE - PROMOTIES GEDURENDE HET HELE JAAR

Faubourg de France 1 & 3 - 6830 **BOUILLON** (Belgique - België)

Tél : +32 (0)61 46 65 88 - +32 (0)61 46 60 68 - Fax : +32 (0)61 46 83 21

info@aubergedalsace.be

WWW.AUBERGEDALSACE.BE - WWW.HOTELDEFRANCE.BE

SENSIBILISEREN om meer te WAARDEREN

Stellen dat de natuur onze grootste toeristische troef is, komt neer op een open deur intrappen. De meeste bezoekers van de Ardennen waar-
deren onze natuur erg voor haar landschappen, haar weidse ruimtes en
haar landelijk karakter. Maar om onze goed bewaarde natuur te blijven
bewaren, moet we ze ook zo goed mogelijk beschermen. En om zin te
geven om ze te beschermen, is het zaak om ze beter te kennen. Het is
dus nodig om te wijzen op haar broosheid. Gelukkig zijn er een heleboel
activiteiten om dat te doen. Voor elke leeftijd.

De familie Jourquin-Wauters

Een inwijding in de natuur komt nooit te laat, maar het is altijd beter om dat al op zeer jonge leeftijd te doen, om dan samen met die natuur te evolueren. Belgisch Luxemburg bulkt van plaatsen waar de jongste onder ons meer kunnen leren over de natuur. Zo is er, hoog boven La Roche-en-Ardenne, 'La ferme vivante' in Cielle, waar het respect voor het menselijk, planten- en dierenleven centraal staat in alles wat de eigenaars doen.

Op stap met de ezels

Hun paradijs? Dat ligt in Cielle

Tijdens ons bezoek aan David en Kelly, de eigenaars van de plek, regende het pijpenstelen. We werden verwelkomd door hun vier kinderen. Ze speelden met de hond terwijl hun ouders zich om de hoeve bekommerden. Ze hebben naast deze activiteit, die veel tijd vraagt, ook nog een hoofdberoep.

Nadat het gezin een jonge ezel heeft gevoederd die door zijn moeder verstoten werd, vat David het parcours van zijn 'clan' samen: "Toen we 18 waren, koesterden we de droom om een kleine hoeve te kopen, maar dat bleek in Vlaanderen financieel niet haalbaar. Ik ben afkomstig van Oudenaarde en mijn vrouw is van

Antwerpen. We gingen dan maar op zoek in Roemenië, in Noorwegen, tot in Canada ... En dan nam het leven het over: studeren, werken, kindjes, ... We borgen onze droom op in een lade. Tot we in 2010 een reis door de zuidelijke Pyreneeën maakten. We zagen er een verlaten hoeve, die helaas niet te koop was. Maar onze droom stak weer de kop op. We gingen opnieuw op speurtocht en vonden zo ons stukje paradijs in Cielle."

Ardense ezels en trekdieren

Sindsdien doen Kelly en David niets liever dan hun kennis en ervaring delen. Ze hebben momenteel een vijftiental ezels: "Ons doel is alle levende

wezens respecteren. We nemen veel ezels op die als te oud of te wild worden beschouwd. We hebben ook twee Ardense trekpaarden. We willen kinderen en volwassenen bewust maken van het belang van het dieren- en het plantenleven. En van het leven in het algemeen. Bewust leven helpt om te leren en leren helpt om bewust te leven."

Respect en zin voor de natuur

Onze twee pedagogen-landbouwers weten heel goed dat er ons morgen heel wat dreigingen te wachten staan, op het vlak van energie, klimaat, gezondheid. Daarom willen ze de jongeren tonen dat het mogelijk is om te leven met respect voor de natuur en er tegelijk smaak in te krijgen.

Zo ziet David het: "Onze pedagogische hoeve betreft zowel de wereld van de dieren als de productie van groenten en de permacultuur. We hebben een boomgaard met oude

Cielle – C1

LA FERME VIVANTE ASBL

route du Tram, 7
B-6980 Cielle (La Roche-en-Ardenne)
+32 (0)84 44 59 32
info@lafermevivante.be
www.lafermevivante.be

fruitvariëteiten. We willen ook het landschap in zijn natuurlijke staat herstellen. Het is vandaag niet altijd makkelijk om kinderen groenten te doen eten. Hier op de hoeve plukken de kinderen zelf de groenten die ze gaan eten. Ze halen er een zekere trots uit en begrijpen wat de natuur ze biedt. Ze zullen dus met veel meer plezier hun groenten verorberen en de smaak waarderen!"

Voor iedereen en het hele jaar door

"We richten ons tot alle publieksgroepen. Soms brengen we tijd door met kinderen die als moeilijk en zelfs hyperactief gezien worden. Ze verantwoordelijkheidsgevoel geven en doen opgaan in de natuur, brengt ze tot rust."

'La ferme vivante' is elk weekend open tijdens de schoolperiodes. De kinderen kunnen in de huid van een landbouwer kruipen en dus helpen met het voederen van de dieren, ze

verzorgen, ze trainen. In de moestuin leren ze hoe ze moeten zaaien, planten, oogsten, de bodem bewerken, ... In de vakantie zijn er originele stages voor 5- tot 12-jarigen en adolescenten.

Op tocht met de ezels

Voor adolescenten wordt een ander type verblijf georganiseerd. Zij trekken er enkele dagen op uit met de ezels. Elk jaar, wordt de stage 'op stap met de ezels' eind juli georganiseerd voor 11- tot 18-jarigen en midden augustus voor volwassenen.

"De kinderen zijn erg enthousiast en leren snel. Als ze hier aankomen, willen ze meteen op de rug van de ezels gaan zitten. Maar ze moeten eerst leren hoe ze moeten omgaan met de dieren, het respecteren als een levend wezen net als zichzelf, en niet als een voorwerp. Vandaag voelen adolescenten meestal niets of toch maar weinig voor trektochten. Maar als dat op ezels kan, veranderen ze meteen

van idee. Ze zijn er dol op! Als we een week vertrekken met adolescenten, leggen we ongeveer 15 km per dag af en bivakkeren we onderweg. Dat leert ze in groep werken, want alleen samen kan je de ezels doen vooruitgaan. Elk lid van de groep moet meewerken. Dat smeedt banden en zet aan tot respect, voor de andere jongeren maar ook voor de dieren ... "

Christian Dave

Een uitzonderlijk natuurlijk erfgoed

De 'Centres Régionaux d'Initiation à l'Environnement', afgekort CRIE, hebben de opdracht om onze natuur te doen waarderen. Christian Dave, verantwoordelijke van het CRIE van Fourneau Saint-Michel.

De lokale bevolking en de kinderen

"We mikken op het lokale publiek, om het bewust te maken dat het een belangrijk en bijzonder natuurlijk erfgoed binnen handbereik heeft. Het moet gezegd dat het bebouwde erfgoed niet de grootste toeristische trekpleister van onze streek is. We beschikken zeker over mooie dorpen, maar vaak omdat ze in een mooie groene lijst liggen. Onze tweede publieksgroep bestaat uit kinderen, want zij zullen dit natuurlijk erfgoed in de toekomst beheren. En steunen op dit erfgoed voor een weloverwogen toeristische ontwikkeling."

Verspreid groentoeisme

"Bij het CRIE staan we een groentoeisme van het gespreide type voor, dat zo goed mogelijk spoort met de context van de natuur die ons omringt. De activiteiten à la 'avontuursport' zijn ons ding niet zo, ook al zijn we er niet principieel tegen. We stellen gewoon alternatieven voor. Zo denken wij dat mensen die in vakantiewoningen of hotels bij ons verblijven, op de eerste plaats op zoek zijn naar rust en kalmte, naar frisse lucht ... Het zijn die

aantrekkelijke aspecten die we door onze activiteiten nog meer in de kijker willen plaatsen. We willen meer bieden dan de indruk dat we natuur consumeren. Bij ons voelen de mensen zich meer milieuburgers, of zelfs symbioten, die niets van de natuur nemen zonder iets terug te geven door hun houding ..."

Opleidingen en wandelingen

Het CRIE stelt dus tijdens het weekend een reeks activiteiten voor gezinnen en volwassenen voor. Zo kunnen gegadigden in december en januari manden leren vlechten, met tal van wilde planten die daarvoor niet meer worden gebruikt. En Christian voegt toe: *"Wie weet nog dat de trekdraden vroeger met takken van doornstruiken werden gemaakt? ... Deze mini-opleidingen doen de natuur anders waarderen. Ze duren één of twee dagen en tonen de mensen dat het erfgoed rondom tegelijk uitgestrekt en gratis is en beschikbaar is in de nabije omgeving, ook van hun toeristisch logies. Wij geven voorrang aan een toerisme dat bijvoorbeeld plaats maakt voor het aandachtig luisteren naar een burlend hert, een topproduct in het toeristisch aanbod van de Ardennen. Ook al kan dat maar drie weken per jaar.*

Wij bieden omkaderde themawandelingen aan en mini-cursussen wild koken, plantenkunde, inwijding in het vilten ..."

Modes en op vraag

Er zijn natuurlijk modes, zoals de fabricage van natuurlijke onderhoudsproducten. En er zijn ook cycli, opleidingen die om de zoveel jaar terugkomen. En zoals de verantwoordelijke van het CRIE zegt: *"Een uitzending op tv over wild koken volstaat om mensen naar een opleiding daarover te doen vragen. Maar het is dankzij deze programma's en onze opleidingen dat iedereen nu daslook kent. We hebben ook een heel programma van activiteiten op verzoek, 'gebruiksklare' producten, onder meer voor groepen die in logies in de streek of in hotels verblijven. Voorbeelden? De ontdekking van de veengebieden, de evolutie van onze bossen, het gezang van de vogels in de lente ..."*

Kortom, bij het CRIE zijn zowat alle activiteiten mogelijk, gepland of op vraag van de gasten. En Christian besluit: *"Wij vinden dat er om groepen te leiden en te onthalen een groot potentieel is op het vlak van natuurlijk erfgoed ..."*

De NATUURBELEVENISSEN

HET PARC CHLOROPHYLLE (Dochamps)

Park van 9 hectare, uniek in zijn soort, biedt de bezoeker een bijzondere en originele manier om de wereld van het bos te verkennen.

www.parcchlorophylle.com

HET PARC L'O VIVE (Dochamps)

Park combineert ontspanning met plezier en respect voor de natuur.

www.lovive.be

RIVÉO (Hotton)

Duidingscentrum rond de rivier, met aquarium, tijdelijke tentoonstellingen, mini-golf, tuinen, natuuranimatie en visvangst. www.riveo.be

DE DIEREN- EN WILDPARKEN

- Bouillon
www.parcanimalierdebouillon.be
- Saint-Hubert
www.saint-hubert-tourisme.be
- La Roche-en-Ardenne
www.parcagibierlaroche.be
- Rochehaut 'Entre ferme et forêt'
www.agrimusee.be

CRIE

Originele milieu- en natuuractiviteiten.

- Fourneau Saint-Michel (Saint-Hubert)
www.criesthubert.be
- Bos van Anlier (Anlier)
www.natureattitude.be

PAYSALIA (Florenville)

Duidingscentrum van het landschap van Gaumees Lotharingen

www.cip-lorraine-gaumaise.com

DE NATUURPARKEN

- NP 'Les Deux Ourthes'
www.pndo.be
- NP 'Haute-Sûre et Forêt d'Anlier'
www.parcnaturel.be
- NP van Gaume
www.cuestas.be
- NP van de vallei van de Attert
www.aupaysdelattart.be

HET 'CENTRE DE DÉCOUVERTE DE LA NATURE' (Mirwart)

Het Ardense bos is het ideale terrein voor een verblijf om de natuur en de bijhorende ecosystemen te ontdekken. Er zijn stages van 3 tot 5 dagen voor kinderen tijdens de schoolvakanties.

www.province.luxembourg.be

NATAGORA

Natagora biedt duizend manieren aan om de natuur, haar schoonheid, haar complexiteit te ontdekken ... in en buiten haar natuurreservaten: uitstappen, rondleidingen, uiteenzettingen, filmvertoningen, opleidingen (ethologie, ornithologie...), stages, reizen, tentoonstellingen, pedagogische projecten ...

www.natagora.be

+ DE AFSPRAKEN MET DE NATUUR

In de rubriek 'Patchwork' (p. 4)
en op de website
www.luxembourg-belge.be

Vayamundo Houffalize Vakantiecentrum

Familie
Groepen
Event

Mice
Fitness
Wellness

OI Fosse d'Outh 1 • 6660 Houffalize • Contactcenter@vayamundo.be • 076 156 100 • www.vayamundo.be

**BOUILLON, LA « PERLE DE LA SEMOIS », VOUS OFFRE UN PATRIMOINE NATUREL ET HISTORIQUE UNIQUE EN ARDENNE,
POUR UNE JOURNÉE DE DÉCOUVERTE OU UN SÉJOUR DE RÊVE !**

**BOUILLON, DE « PAREL VAN DE SEMOIS », EEN UNIEK NATUURLIJK EN HISTORISCH ERFGOED,
IDEAAL VOOR EEN ONTDEKKINGSDAG OF EEN DROOMVERBLIJF IN DE ARDENNEN!**

**ENTREPRENEZ UN FASCINANT VOYAGE SUR LES PAS DES CROISÉS!
EEN FASCINERENDE TOCHT IN DE VOETSPOREN VAN DE KRUISVAARDERS!**

LE CHÂTEAU FORT - DE BURCHT

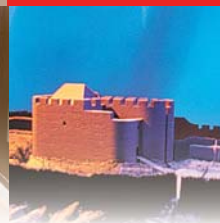

Visitez le château fort, son ballet de rapaces et son exposition permanente « Scriptura » de la plume au PC (inclus dans le prix).

Bezoek de burcht en laat U bekoren door het ballet der roofvogels en de permanente tentoonstelling « Scriptura » van de veer tot de PC (inbegrepen in de prijs).

ARCHÉOSCOPE - GODEFROID DE BOUILLON

Un parcours spectacle truffé d'effets spéciaux vous ramène au temps de la première croisade, pour accompagner Godefroid de Bouillon en route vers Jérusalem.

Een grandioos audiovisueel spektakel doorspekt met speciale effecten, die u in het hart van de eerste kruistocht en de legende van Godfried van Bouillon onderdompelt.

T. : 0032 (0) 61 46 42 02 . WWW.BOUILLON-INITIATIVE.BE

T. : 0032 (0) 61 46 83 03 . WWW.ARCHEOSCOPEBOUILLON.BE

Combinez la visite de l'Archéoscope, du château et du Musée Ducal grâce au ticket combiné valable toute une année.
Combineer het bezoek van het « Archéoscope », het kasteel en het Hertogelijk Museum met een kortingskaart die een jaar geldig is.

COMÈS

De Ardennen in zwart-wit

BLOG
BONUS

Het werk van meester-striptekenaar Didier Comès wordt tot januari 2017 tentoongesteld in Bastenaken. In twee grote werken dompelt hij ons onder in de geheimzinnige en betoverende Ardennen. Alle elementen voor zijn poëtische wereld van bossen, tovenaars en raadselachtige figuren put hij uit zijn eigen streek van de Hoge Venen. Net als zijn grote vriend Hugo Pratt, houdt hij van het mysterieuze en de melancholie.

TE WINNEN: 15 x 2 tickets
en 10 catalogussen van de expo!
van 15 tot 30/9 op
<http://blik-ardennen.luxembourg-belge.be>

Comès en de blauwe Ardennen

De grote tijdelijke tentoonstelling die aan Didier Comès gewijd is, legt de link met de Ardense identiteit. Hij stierf in 2013, maar genoot tijdens zijn leven internationale erkenning in de stripwereld. Een groot deel van zijn leven bracht hij door in de 'blauwe' Ardennen, die zich uitstrekken van Eupen tot Sankt-Vith. Deze grensstreek wordt ook de Oostkantons genoemd, met hun hart van mysterieuze, uitgestrekte moerassige en veengebieden van de Hoge Venen, doorspekt door naaldboombossen. Deze woeste natuur dompelt de rustieke dorpen soms in een sfeer van eenzaamheid. Maar heel deze wereld, net als de oude magisch-religieuze praktijken en die soms stug overkomende bewoners, voedden de verbeelding van Comès.

De Ardennen van de uithoek

De discrete man die Didier Comès is, wordt verscheurd tussen twee culturen. Op de regio waar zijn wieg stond, drukten zowel Germaanse als Waalse culturen hun stempel. In 1983 strijdt hij samen met andere spilfiguren die een manifest ondertekenen, voor een Waalse cultuur die een kernrol zou spelen in de francophonie. Comès weeft een werk dat doordrongen is van deze culturele dualiteit. Zijn verhalen getuigen van de complexiteit van de geschiedenis van zijn grondgebied dat meer dan eens aangehecht werd. Deze complexe geschiedenis verklaart de psychologie van bepaalde figuren die op zoek zijn naar identiteit en zingeving. De landschappen en de architectuur van de hoeves van zijn geboortestreek de Venen, dienen als kader voor zijn 'grafische romans' zoals **'De dorpsgek van Schoonvergeten' (Silence)** of **'De Wezel' (La Belette)**. Die voorkeur voor het vreemde en de angst bij Comès vindt zijn bron in de Ardense legendes, maar ook in de fantastische film en literatuur.

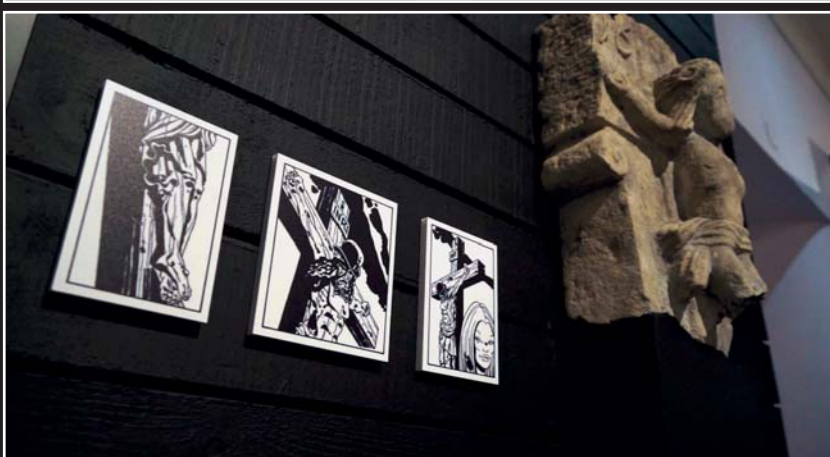
Een volledig werk

De familie van Comès wilde dat een breed publiek van al zijn werken (enkele honderden originele platen) kon genieten. Dus besliste ze om alles naar een museum te brengen, dat zijn geest wist te vatten. De opdracht is volbracht met deze tentoonstelling. Het legaat aan het Museum bestaat uit originele platen, schetsen, scenario's, archieven Tijdens deze retrospectieve zullen de getoonde platen een aantal keren afwisselen: 300 originele tekeningen en veel ongeziene.

Een gesprek met de directeur van het Museum en Piconrue, **Sébastien Pierre**. Hij legt ons uit hoe het werk van Didier Comès over een bepaalde Ardennen getuigt.

"Comès geeft ons een zeer persoonlijke kijk op de Ardennen, in hun maatschappelijke, historische of landschappelijke dimensie. Beter dan wie ook schetst hij een portret van de Ardense dorpen, die hij als micro-maatschappijen beschouwt die teruggetrokken leven, volgens hun heel eigen regels. Dit is een vruchtbare voedingsbodem voor bijgeloof, duistere praktijken en hekserij. Comès vertelt ook over de relaties tussen de Ardenner en het onzichtbare, van het alom aanwezige katholicisme tot de vroegere verering van de prechristelijke godheden van de oudheid. De kunstenaar houdt ervan om zich voor te stellen hoe ze overleven in de praktijken van ingewijden: sjamanen, genezers, ..."

Comès, dat is ook een Ardens landschap: bossen, venen, omheiningen, sneeuw, een grijze en dreigende hemel, een indruk van herfstige weemoed. Zo zou ik de Ardense 'verinkering' van Didier Comès beschrijven ..."

BIOGRAFISCHE FLARDEN

Dieter Hermann Comes werd in 1942 geboren in Sourbrodt, in het Franstalige kanton van Malmédy, dat samen met Eupen en St-Vith de drie Oostkantons vormt. Deze oostelijke strook land werd in 1815 aan Pruisen gehecht, maar behoorde in 1795 tot Frankrijk. In 1920 kwam het weer aan België toe, om in 1940 opgenomen te worden in het Derde Rijk. De vader van Comès moet in de tweede wereldoorlog gaan vechten in het Duits leger. Tijdens

de Slag om de Ardennen zullen de Oostkantons vooral lijden onder het laatste Hitleroffensief. Deze kleine historische terugblik is niet nutteloos om de terugkerende thema's bij Comès, namelijk oorlog en dood, te begrijpen. Zijn laatste werk **Dix de Der** verwijst ook weer naar de oorlog, de wreedheid en het leven na de dood. Dit keer vertelt hij het verhaal van een Amerikaanse soldaat tijdens de Slag om de Ardennen.

Fantasy

Het eerste album van Comès was zowel qua inhoud als qua vorm vernieuwend. Het verscheen van 1976 tot 1977 in het eerste Kuifje-weekblad (Tintin). Het heet **De Schaduw van de raaf** en is een fantastische vertelling die ons meevoert naar de oorlog, een thema dat vaak terugkomt bij Comès, net als de dood of de zin van het leven. De hoofdrol wordt vertolkt door een Duits soldaat, Goetz Von Berlinchingen. Comès loodst ons van de ene eeuw naar de andere, tussen werkelijke wereld en parallelle wereld, zonder onderbreking tussen droom en realiteit. In een Ardens kasteel huizen vier vreemde figuren met menselijke trekken, vier verbeeldingen van de dood. De 'held' begrijpt dat deze parallelle wereld over het menselijk lot beslist. De transversale onderwerpen zoals de betovering, het poppentheater, de zwarte magie, de voorspellende dromen zijn al aanwezig in dit album dat geïnspireerd is op een roman van Jean Ray. Deze productieve Belgische auteur van het ongewone en de angst schrijft in de jaren zestig. In de tijd dat het stripverhaal zich vernieuwt met vaandel-dragers als Hugo Pratt of Tardi.

Ardense 'veri(a)nkering'

In 1979 schrijft Comès voor het tijdschrift A Suivre, zijn eerste "grafische roman", getiteld **'Silence'** (De dorpsgek van Schoonvergeten), in 1981 en 1982 gevolgd door **'La Belette'** (De wezel). Met deze twee albums verbreekt Comès radicaal de banden met de conventionele strip. Hij kiest definitief voor de zwart-wittekening, een tekening die tot de kern gaat, die het decor wist om de personages beter tot hun recht te doen komen.

Het zijn deze twee albums die de meeste elementen bevatten die ontleend zijn aan de Ardense cultuur en de magisch-religieuze praktijken, die in het geheim plaatsvonden. Ardenners die afgelegen woonden, ver van de medische zorgen, legden hun gezondheid soms in de handen van tovenaars of krakers. Deze werden gevreesd voor hun bijzondere gaven en werden geraadpleegd voor hun empirische kennis. In het verhaal van Comès verschijnen bezweringen, inwijdingsrites, voorspellende dromen, brandwondenhelers ... Volgens de etnologen zouden deze kennis en praktijken overblijfselen zijn van cultussen en kennis van lang vóór het christendom. Een aantal albums van Comès verwijzen naar het sjamanisme van primitieve maatschappijen, van hier of elders (**De Wezel, Iris, De Tranen van de Tijger**). In deze twee vertellingen veroordeelt de auteur het dogmatisme dat tot onverdraagzaamheid en uiteindelijk tot geweld leidt.

Marginaal en uitgesloten

Tal van folkloristen verwijzen naar de 'makrales' (heksen of boze geesten) of de tovenaars-dokters die legendes geworden zijn in de Ardennen. De vroegere heksenprocessen hebben hun stempel gedrukt op dit grondgebied, net als in de rest van Europa trouwens. Ze getuigen van de drang van de burgerlijke en religieuze autoriteiten om alle bijgeloof uit te roeien, door het te demoniseren. Behalve als de godheden of de praktijken in het nieuwe geloof kunnen opgaan. Dit verleden en deze individuen in de zelfkant hebben bij Comès de gevoelige snaar geraakt.

Ruimer voert Comès graag het verschil en de abnormaliteit op, die sociale uitsluiting als gevolg hebben. Daar tegenover staan dan gewone, ruwe Ardenners zonder veel mededogen. Hij schept er genoeg in om de goede rol toe te kennen aan de marginalen, de 'goede wilden', de wezens die verschillen: de stomme, de autist, de dwerg, de geesteszieke ... broze wezens die angst, haat en de wildste

IN DE BELGISCHE SCHOOL VAN HET STRIPVERHAAL

Het aparte werk van Comès behoort tot een nieuwe stroming, die afwijkt van wat de Belgische stripschool genoemd werd en tot uitdrukking kwam in de weekbladen Kuifje (Tintin) en Robbedoes (Spirou). In deze twee tijdschriften richtten alle talentrijke stripschrijvers van na de oorlog zich uitsluitend tot kinderen en jongeren.

Jonge en sympathieke helden droegen de moraal en de ideologie van die tijd uit. In de jaren '60 waait de wind van het protest over naar een nieuwe generatie tekenaars. Ze worden beïnvloed door de Amerikaanse 'comics', strips voor volwassenen. Comès maakt deel uit van die nieuwe golf van auteurs die breken met de weldenkende

onderwerpen, de esthetiek van de 'klare lijn' en de helden van de klassieke strip. Hij stapt over van de humoristische gags naar de sciencefictionverhalen in tijdschriften als **Soir jeunesse**, de **'Trombone illustré'**, **Pilote** (Hermann au pays d'Outre-là, les Comèsseries, les Cheeses).

gedachten oproepen. **De dorpsgek van Schoonvergeten** vertegenwoordigt ze allemaal: deze stomme boerenknecht (**Stilte**), een in-goede wees, wordt uitgebuit door de boeren van

het dorp. Een zigeunerheks, ook slachtoffer van hun wreedheid, zal hem de zwarte magie en de liefde doen ontdekken. Stilte is de tegenhanger van Pierre, een autistische adolescent. Dankzij **De Wezel**, de vreemde plaatselijke heks, vindt Pierre weer rust en wordt hij zich bewust van zijn uitzonderlijke gave.

Leefde Comès zelf ook niet in de marge van de mode en van de commerciële vereisten? Het is zijn aparte wereld en zijn voortdurende speurtocht naar esthetische vernieuwing die hem succes en erkenning zullen opleveren. Zijn geest doet geen toegevingen en hij duikt liever weer in de muziek, zijn andere passie, dan albums te produceren die niets meer te maken hebben met zijn wereld en zijn kunstenaarsziel. **De dorpsgek van Schoonvergeten** wordt met verschillende prijzen bekroond, onder meer op het stripfestival van Angoulême in 1981. Voor wie het kan weten, wordt hij een heuse ster van de negende kunst.

Over het expressionisme bij Comès

Comès slaagt erin om ons mee te voeren naar de psychologie van de personages, om een sfeer van mysterie en drama op te roepen. Hij hanteert technieken die hij ontleende aan andere beeldkunstvormen, zoals de fotografie en de film: decompositie van de beweging, afwisselende montage, beeld en tegenbeeld, close-ups van elementen zoals de blik, de mond ... het spel met schaduwen en schuine kadreringen. Sommige scènes verwijzen naar politie-intriges van de film (bv. Hitchcock). De veroorloofde contrasten met het zwart en het wit, zoomen in op een element van het tafereel, doen het decor vervagen en dramatiseren de vertelling. De zwarte volvlakken in de achtergrond van het vignet 'theatraliseren' de weergave. De grafische lijn is soms karikaturaal. Met raadselachtige gezichten gunt de auteur ons een blik in zijn innerlijke wereld. De eerste pagina's zonder tekst bevragen de lezer.

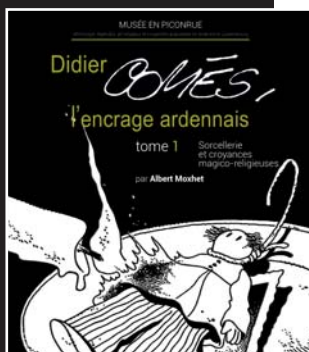
Tempel van de natuur

In de romans en beelden van Comès, net als in de Ardense legendes of de heksenverhalen trouwens, hebben dieren een keurplaats. Ze zijn voor hem allereerst een uitstekend voorwendsel om de fauna en flora van zijn hoogplateaus van de Hoge Venen te tonen. In zwart en wit bezingt hij de magie van de Ardennen, die hij sinds zijn vroegste kindertijd ervaarde.

Maar meer nog spreken zijn fantastische vertellingen over een verloren paradijs, waar de mens soms in perfecte symbiose met de natuur leefde. De dieren vertegenwoordigen een heel symbolisch erfgoed. De pad illustreert de praktijken van de magie. De kerk- en andere uilen kondigen de dood aan. De salamander staat voor het vermogen om het vuur te doven. De man-hert verwijst naar de Keltische godheid Cernunnos. De raaf verbeeldt de zachte dood en doet ook denken aan de dorpspastoor. De slang, als beeld van de duivel in de Bijbel, vertegenwoordigt in **De dorpsgek van Schoonvergeten** een wereld vóór de geboorte, die het kwaad niet kende. In **De Wezel** zet Comès zijn pantheïstische filosofie uiteen. Aan het eind van een inwijdingsroute ontdekt het individu de innerlijke harmonie. Aan het eind van het verhaal van **De dorpsgek van Schoonvergeten** verwijst de vlucht van de meeuwen naar de reizen van Corto Maltese, de held van zijn 'grote broer' **Hugo Pratt**.

Zijn andere grote broer Max Comes vertelt ons met veel tederheid over zijn jonge broer: *"We hadden een gelukkige jeugd, ook al behooren we tot de oorlogsgeneratie. Maar broer is altijd erg gehecht gebleven aan zijn wortels, aan zijn dorp en aan de emoties. Hij hield ervan om de familierecepten te herdenken, om in de natuur te leven, ver van een kunstmatige wereld, om kracht te putten uit het contact met de bomen, om landschappen te aanschouwen, om te dromen. Eenvoud en fijnzinnigheid zijn de twee woorden die bij me opkomen om hem te beschrijven. Hij was een beetje geheimzinnig en soms ook tegenstrijdig. Zijn vrienden-musici of tekenaars slaagden er maar zelden in om hem weg te rukken uit zijn eenzaamheid, maar hij zocht ze graag op en kon dan de gangmaker worden. Als hij vertrouwen had, sprak hij vol passie over zijn vak. Zijn voorliefde ging uit naar de antihelden, hij werd aangetrokken door broze wezens en verdroeg uitsluiting niet. Hij vond verschuiling in zijn poëtische en fantastische wereld."*

**DIDIER COMÈS,
L'ENCRAGE ARDENNAIS**

**TENTOONSTELLING TOT
15 JANUARI 2017**

BASTOGNE, EEN MUSEUM VAN DE MENS

Als u van de Ardennen en van de Ardenners houdt. Als u de geschiedenis van dit grondgebied dat blijft verrassen met zijn krachtige natuur beter wil begrijpen, als u wil weten hoe de plaatselijke bevolking leefde met de grillen van die natuur. Kortom, als u ook nieuwsgierig bent naar het 'DNA' van de Ardennen, moet u zeker eens gaan kijken in het Museum En Piconrue in Bastenaken.

Een nieuw parcours 'de levensfasen' genoemd, troont u mee voor een duik in de materiële cultuur van de Ardenners, maar verwijst ook naar wat immaterieel erfgoed genoemd wordt: het bijgeloof, de tradities of ook nog de religieuze en magische rituelen van deze landbouwmaatschappij. Op uw tocht van zaal naar zaal, langs de grote fasen in het leven, zal u zeker getroffen worden door die hele reeks voorwerpen die het dagelijks leven en de denkwijzen schetsen van mannen en vrouwen die het hoofd moeten bieden aan beproevingen, maar ook allemaal samen de mooie momenten beleven. Met deze nieuwe opbouw laten de Ardenners zich ontdekken doorheen de grote fasen van de menselijke lotsbestemming: van geboorte tot dood.

Om te getuigen van de evolutie van de denkwijzen, zijn een grote hoeveelheid elementen uit de profane of de religieuze wereld, proeven van talentrijke kunstenaars, audiovisuele documenten te zien die in hun historische context belicht worden. Een uitgekiende selectie van voorwerpen, beelden en klanken vertaalt perfect de organisatie van de zeer geritualiseerde samenleving tussen 1850 en 1950. Als het ware gestolde Ardennen, die na de tweede wereldoorlog grote omwentelingen zullen kennen.

Op strategische plekken zijn pedagogische en ludieke voorzieningen aangebracht, om te zitten, om te spelen met het gezin, om van gedachten te wisselen. Door de intergenerationele dialoog stellen ook de jongste, die ver verwijderd zijn van de bakens van vroeger, zich vragen over de wereld van vandaag, deze van de mondialisering en van het internet.

Bastogne - C2

*Prachtige expo-catalogus.
Eerste deel van een trilogie.
Analyse en getuigenissen over
heksery en magie-religieuze
overtuigingen in de Ardennen.
198 pagina's, 29 €*

MUSÉE EN PICONRUE

place en Piconrue, 2
B-6600 Bastogne
+32 (0)61 55 00 55
piconrue@gmail.com
www.piconrue.be

ER EVEN HELEMAAL UIT

Tekst: Bertrand Petit

Er is geen betere manier om onze mooie provincie te verkennen, dan hier en daar een wandelpad te volgen. Naar de gemeente Bertrix bijvoorbeeld, in het westen van de provincie, tussen Libramont en Bouillon met zijn beroemde kasteel. Bertrix ligt aan de poort van het land van de Semois, die 210 kilometer lange rivier die zich met zijn vele meanders een weg baant tussen Lotharingen, de Gaume en de Ardennen.

Rond de **grot** van de **heilige Remaclus**

6

1

2

3

De gemeente is vermaard voor haar mooie natuur van bossen, weiland, rotsen, bronnen en watervallen. Al deze schatten kunt u ontdekken tijdens de BX08-wandeling die vertrekt in Cugnon, één van de mooiste dorpen van de gemeente. De tocht is 7,2 km lang en duurt ongeveer 2,5 uur. De route maakt deel uit van de 18 vaste circuits op het gemeentelijk grondgebied.

*Van links naar rechts:
Vincent Houchard en
Thierry Debaere*

Laten we nu de grotten van de heilige Remaclus gaan ontdekken, waar de prediker van de streek in de zevende eeuw een kluizenaarsbestaan leidde. Onderweg komt u nog andere parels tegen, zoals de beschermde schisthuizen van Cugnon of het oude kerkhof van Morteihan.

Onze begeleiders vandaag zijn **Vincent HOUCHARD**, die aan het hoofd staat van het Organiserend Comité Saint-Remacle van Auby, en **Thierry DEBAERE**, die zich bekommert om de 'Association pour la Découverte de la Nature'.

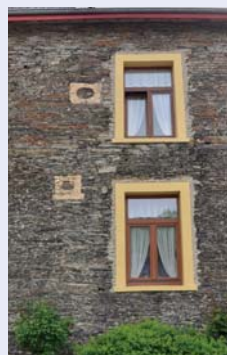
We beginnen de wandeling aan het dorps huis, vroeger een bijgebouw van het aanpalend kasteel. Het is opgetrokken in barokstijl en behoorde vroeger toe aan Hubert Pierlot, die Belgisch premier was tussen 1939 en

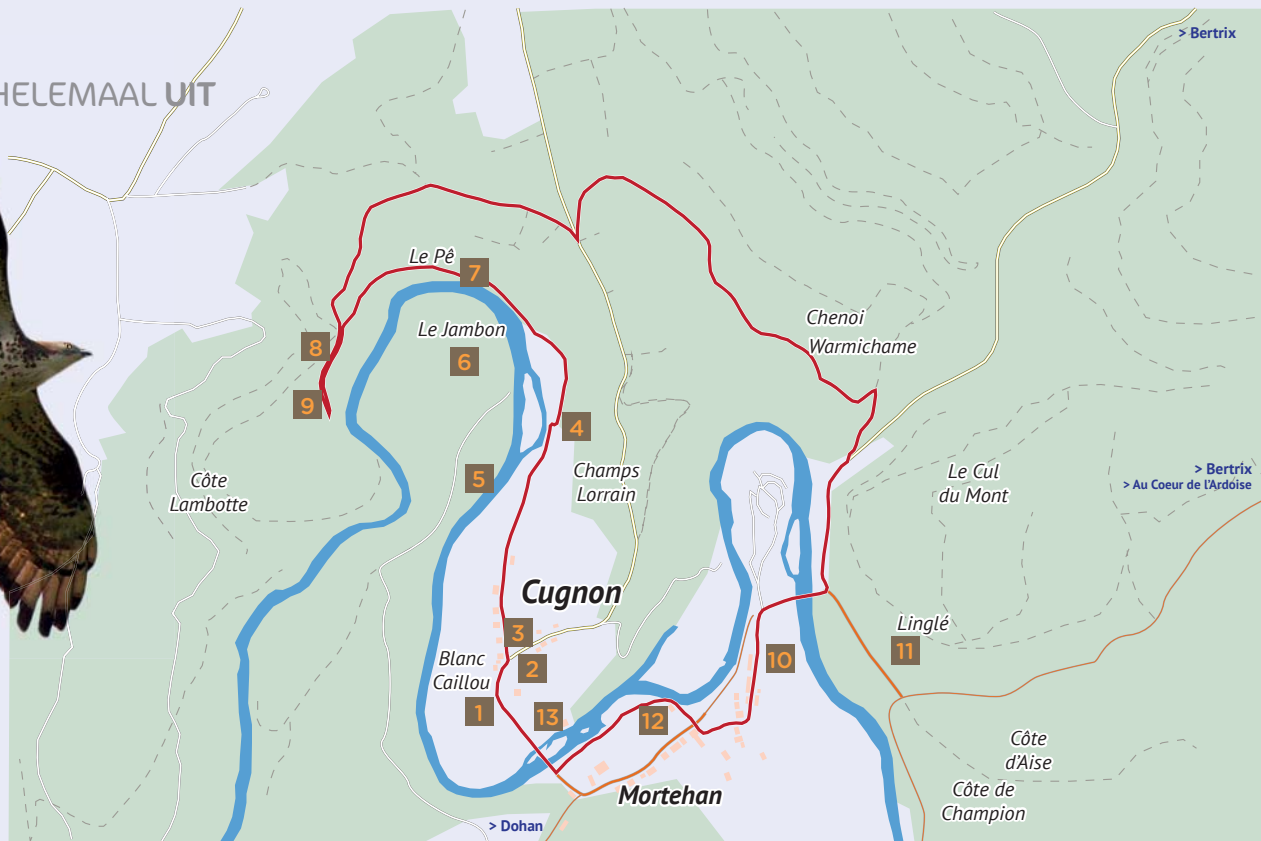
1946. Het dateert uit de achttiende eeuw, toen de familie Löwenstein het bouwde.

De eerste etappe is het dorpscentrum. Langs de weg staan links **OUDE BESCHERMDE HUIZEN, DIE GEBOUWD ZIJN UIT SCHIST**, dit gesteente dat er gebladerd uitziet en vroeger ontgonnen werd in de leigroeven van de streek.

Op het pleintje van Cugnon tronen **DE KERK VAN DE HEILIGE REMIGIUS (SAINT-RÉMI) EN HAAR KERKHOF DAT OOK BESCHERMD IS**. Ze werd gebouwd in 1780, in Lodewijk VX-stijl, en huisvest tal van beschermde stukken zoals een eiken retabelaltaar en een marmeren doopvont uit de achttiende eeuw. Ze kan bezocht worden op aanvraag.

Daarnaast staat het **HÔTEL DES ROCHES**, dat vroeger een gevangenis was, die ooit onder het bewind van de Löwensteins werd gebouwd (1684). In de muur zijn nog de opgevulde kieren te zien die lucht moesten aanvoeren in de cellen! Dit gevangenisverleden is nu voorbij. Het driesterrenhotel telt 10 kamers en behoort tot de mooiste van de streek. Zijn restaurant serveert een kwaliteitskeuken. (www.hoteldesroches.be)

4 Dan gaat het naar het **KAMPEERTER-REIN SAINT-REMACLE**, aan het eind links. De straat die erheen leidt, is bestrooid met beschermde schisthuizen, zoals het huis van de hoofsmid, die nog altijd actief is.

Meteen na aankomst op de camping duiken links de meanders van de Semois al op. Het uitzicht op de rivier is prachtig en het gezang van de vogels maakt de plek nog charmanter.

Thierry Debaere: *“Deze fraaie melodie wordt gezongen door de grote gele kwikstaarten. Ook de orpheusspotvogel is te horen, een langeafstandstrekker met felgele veren, die het gezang van andere vogels nabootst.”* Boven het water worden onze ogen verwend door de sierlijke vlucht van de

gierzwaluw. *“Er kunnen nog andere vogels waargenomen worden in de omgeving, zoals de bonte vliegenvanger, de wespendif of de boomkruiper, een kleine zangvogel met een bijzondere eigenschap, hij draait rond boomstammen, op zoek naar de insecten die er wonen.”*

5 Voorbij de rivier is het **GALLISCH KAMP VAN TRINCHIS** te zien, verborgen tussen de bomen. De site is enkel toegankelijk tijdens de bezoeken die het Museum van de Kelten van Libramont twee keer per jaar organiseert (www.museedesceltes.be). Volgens Vincent Houchard zou dit Gallisch kamp meer dan 2000 jaar oud zijn. Daar werd Indutiomarus, de aanvoerder van de Treveri, omgebracht door de troepen van Titus

Labienus, luitenant van Julius Caesar omstreeks 54-53 v.C. Er is geen enkel materieel bewijs van dit gegeven, maar de legende blijft bestaan. Als de geschiedenis van de Gallo-Romeinen u boeit, breng dan zeker een bezoek aan het Feeënkasteel in Bertrix, het rotsuitsteeksel dat diende als uitkijk voor de autochtone bevolking.

Rechts loopt de bewegwijzerde route naar de grotten verder. Het grondgebied is omrand door de rivier en wordt de **‘HAM VAN CUGNON’** genoemd omdat het zo treffend lijkt op deze lekkere Ardense specialiteit. We kunnen het beter zien van op het uitkijkpunt op de hoogtes van de vallei waar we later op de dag komen.

7

8

T.B. *“De Vallei van de Semois is befaamd voor de diversiteit van haar flora en fauna. Het bos bestaat uit beuken, esdoorns, haagbeuken en eiken. Het is één van de enige plekjes in België waar een **ESDOORNBOSJE** te zien is.. Sommige esdoorns groeiden tot aan de leisteenrots en als het stormt zijn er op het pad meer dan eens afgebroken takken te vinden.”*

De Vallei van de Semois heeft ook een rijke fauna. Ze is voor 80% beschermd als “Natura 2000” gebied. Dit netwerk van natuursites dat zich over heel Europa uitstrekt, is vooral

bedoeld om de biodiversiteit op het hele continent te vrijwaren en om aan duurzame ontwikkeling te doen voor de toekomstige generaties (<http://biodiversite.wallonie.be>).

Na een uur stappen komen we op een kruispunt in het onderhout. De grotten bevinden zich links. Op het pad dat erheen leidt, komen we eerst uit op een vlakte waar elk laatste weekend van augustus **EEN MIS** wordt opgedragen aan de heilige Remaclus. Er wordt voor het evenement dan een speciaal houten altaar ingericht. Na de dienst blaast de groep ‘Croix

Mambour’ van Bertrix uitgedost in kostuum op de jachthoorn. Het eindigt meestal met een vrolijk aperitief dat ter plaatse geserveerd wordt en een heerlijk landelijk maal in de dorpszaal. U wil graag van de partij zijn? Neem dan contact op met de toeristische dienst van Bertrix.

Om de grotten te bereiken, moeten we nu een steil pad op de heuvelflank volgen. Houd de kinderen in het gezelschap goed vast. Beneden is de Semois te onderscheiden. Mensen met hoogtevrees kijken maar beter niet!

T.B.: *“Uitzonderlijk is het toch wel dat er 17 vleermuissoorten geteld werden op het grondgebied van Cugnon-Mortehan, zoals de overwinterende vale vleermuis, die grote ruimtes midden in het bos nodig heeft om zich voort te planten. Hij voedt zich met schildvleugelige insecten die hij op de grond bejaagt. Er werden ook grootvleermuizen en grote hoefijzerneuzen geteld. Sinds zowat vijftien jaar stellen de vleermuizen het beter, dankzij een minder agressief milieubeleid. In het midden van de twintigste eeuw waren de vleermuispopulaties flink geslonken door veranderingen in het landschap en het gebruik van agressieve pesticiden.”*

Als u de dieren zelf eens wil bekijken, mis dan zeker de **Nacht van de Vleermuizen** (elk jaar, de laatste zaterdag van augustus). Nachtwandelingen, animatie voor kinderen, films, tentoonstellingen en andere activiteiten wachten u om dit klein vliegend zoogdier en zijn rol in de biodiversiteit beter te leren kennen. (www.natagora.be)

ER EVEN HELEMAAL UIT

Eindelijk tekenen **DE GROTTEN** zich af. Het gaat om twee holtes die in de rots uitgegraven werden. Ze werden in 1936 gerestaureerd door dokter Lifrange uit Bertrix. Aan de kant vertelt een herdenkingsplaat dat de jonge koning Albert I, de toekomstige koning der Belgen, en de Gravin van Vlaanderen, zijn moeder, hier op bedevaart kwamen tijdens de zomervakantie. Het kasteel van de Amerois in Bouillon was lange tijd koninklijk eigendom.

Op het eerste gezicht lijkt het ons moeilijk dat eerwaarde heer Remaclus hier alleen met zijn ezel kon leven, de grotten zijn zo nauw. Het leven van de heilige is trouwens in meer dan één opzicht verbazend. Hij werd geboren in Aquitaine en wordt eerst benoemd tot abt van Solignac (bij Limoges). Omstreeks 644 komt hij onze contreien evangeliseren, in het

gezelschap van de heilige Adelinus. Hij zou een charter op zak hebben gehad dat hem de toestemming verleende om een abdij te bouwen in Cugnion, maar geen enkel spoor bewijst dat dit gebouw ooit bestond. Daarna zou hij een tijdje als kluizenaar geleefd hebben in de twee grotten, in het gezelschap van een ezel en een wolf, zonder echt contact met de bevolking. Omstreeks 647 verlaat Remaclus de streek en sticht hij de dubbele abdij van Stavelot-Malmédy. Sindsdien wordt hij sterk vereerd in de regio. Op enkele meters van de eerste twee is trouwens nog een derde grot te vinden, oratorium genoemd, een gebedsruimte die aan de verering van de heilige gewijd is. De stapper kan er een houten beeld zien dat abt Remaclus en zijn dieren uitbeeldt. In werkelijkheid is het de kopie van een beeld dat door een koppel kunstenaars uit Aubry in brons gegoten werd.

Nu gaan we terug naar de plaats van het altaar. Achteraan, links, op de top van de rotsen, wacht een adembenemend uitzicht de dapperste klimmers. Nochtans worden de inspanningen bij aankomst snel vergeten. Van hier uit is het **uitzicht op de hele vallei** en op de zogenoemde ham in dit hoekje van de Semois werkelijk fantastisch. Misschien hebt u het geluk om een vlucht eenden, reigers of aalscholvers te zien, soorten die veel voorkomen in deze streek. Hier staat een **oriëntatiebord** dat de geschiedenis schetst van de vallei en van haar bewoners door de eeuwen heen. Er prijkt ook een

Foto's artikel © Th; Debaere, FTLB/ P. Willems - B. Petit

groot houten kruis dat aan de heilige Remaclus opgedragen is. Verder is het typisch Ardens dorpje **Herbeumont** te zien.

10 We trekken nu naar **het dorp Morteihan**. Het gebeurt wel meer dat er gekapte bomen op de weg liggen. De bosontginning is een belangrijke economische inkomstenbron voor de regio. We lopen door een mooi bos van beukenhagen, wintereiken en beuken, snijden de route Auby-Cugnon om tot slot op de weg te komen die Bertrix met Morteihan verbindt. En zo belanden we in de Vallei van de Munos, genoemd naar de beek die ze doorkruist.

Het gaat nu in de richting van de brug van Lingle aan de ingang van Morteihan. De BX08-wandeling neemt een bocht naar links en loopt naar boven in het dorp. Neem de trap in de muur rechts. Buiten een wondermooi uitzicht op de Semois, kunt u ook de **LEIGROEVE VAN LINGLE** zien, die vandaag volledig ingenomen is door het bos.

Beneden aan de kerk van de heilige Hubertus mag u zeker het huis Davreaux op het nummer 28 niet missen, een beschermd huis van schist met een zeer mooie spitsboog. Deze woning is privé en kan niet bezocht worden. Om terug te gaan naar Cugnon lopen we langs de rivier en het beroemde **KERKHOF**

12 **VAN MORTEHAN**. Dit beschermd

kerkhof wordt als uniek in de streek beschouwd, want het is natuurlijk begrensd door het water van de Semois. Het is ingeschreven op de lijst van het openbaar burgerlijk erfgoed van Wallonië. De grafstenen uit schist van de zeventiende en de achttiende eeuw getuigen van de kwaliteit van de plaatselijke steen, maar ook van de grafkunst van die tijd

Na een honderdtal meters biedt **DE PRACHTIGE MOLEN VAN CUGNON** **13** zich aan onze ogen aan. Hij werd gebouwd in 1695, is uitgerust met een schepgrad, maar is helaas niet te bezoeken. We steken de brug over en komen zo weer aan het Dorpshuis. Mijn gezellen en ik gaan weg met het hoofd vol mooie herinneringen. De wandeling wacht nu alleen nog op u!

SYNDICAT D'INITIATIVE

place des Trois Fers, 12
B-6880 Bertrix
+32 (0)61 41 43 92
sibertrix@skynet.be
www.bertrix-tourisme.be

Dank aan de heer Jean-Paul Ansay van het S.I. van Bertrix voor zijn kostbare medewerking.

PRAKTISCH

Bewegwijzering:

De wandelroute kan gedownload worden: www.bertrix-tourisme.be.

WAAR SLAPEN / ETEN?

La région de Bertrix offre un large éventail d'hébergement et de restauration.

www.bertrix-tourisme.be

BEZIENSWAARDIGHEDEN

Au Cœur de l'Ardoise

In het hart van de leisteen. 25 meter diep afdalen, naar de kern van een leisteenmijn.

www.aucoeurdelardoise.be

La Bergerie d'Acremont

Verkoop van ambachtelijke producten op basis van schapenmelk.

www.bergerie-acremont.be

La Ferme du pré la garde

Pedagogische boerderij en gîtes op de boerderij.

www.fermeduprelagarde.be

NIET TE MISSEN

De boerenmarkt van Orgéo

Elke zaterdag van 15 tot 18.30 uur in de schuur van de "Ferme du Bijou". +32(0)61 41 16 30

Feeëntrai

17 september 2016. Exclusief dit jaar: de routes lopen langs de gale-rijen van het hart van de leisteen.

www.traildesfees.be

Kunst- en ambachtenroute

In mei bij de inwoners van Bertrix.

www.ccbertrix.be

IN ROCHEHAUT-SUR-SEMOIS,
OP 15 KM VAN BOUILLON,
VINDT U DIT PARADIJS
VOOR EEN GESLAAGDE DAG
OF MEERDAAGS VERBLIJF

HOTEL-RESTAURANT
TAVERNE DE LA FERMETTE
ARDEENSE WINKEL
SEMINARIEZALEN
DIERENPARK • LANDBOUWMUSEUM

OM LEKKER TE ETEN

... in het gastronomische restaurant van
« **L'Auberge de la Ferme** »

...in de taverne met streekproducten en een typisch Ardens decor
« **La Taverne de la Fermette** »

OM TE ONTDEKKEN

...de oude ambachten
van de Ardennen aan de hand
van twintig taferelen
« **L'Agri-Musée** »

...bezoek met het toeristische
treintje het dierenpark
met meer dan 40 in- en
uitheemse diersoorten
« **Entre Ferme et Forêt** »

...onze streek- en ambachtelijke
producten uit Luxemburg in
« **La Boutique
Ardennaise** »

OM RUSTIG TE SLAPEN

... in ons hotel van
« **L'Auberge de la Ferme** »

...andere overnachtingsmogelijkheden zijn :

3 vakantiehuizen
« **Les Tilleuls** »

2 losstaande toeristen-kamers
« **Le Séchoir à Tabac** »

1 hotelchalet
« **Le Chalet** »

1 gîte - appart'hôtel
« **Le Wellness** »

1 comfort appart'hôtel
« **Les Maisons des Balcons** »

**PROFITEER VAN ONZE THEMAPRIJZEN,
MAAND NA MAAND!**

Denken al uw verblijven voor 2016 te reserveren :
beschikbaarheden en informatie
op www.aubergedelaferme.com of op de 061/46.10.00

Voor elk pakket krijgt u een cadeau aangeboden!

Auberge de la Ferme S.A. - Familie Boreux - Rue de la Cense, 12 - B 6830 Rochehaut sur Semois (Bouillon)

Tel. +32(0)61 / 46 10 00 • secretariat@aubergedelaferme.com • www.aubergedelaferme.com

FEEST IN DE ARDENNEN

Tekst: Emilie Batter

Landschappen op de fiets

De achtste editie van het Weekend van de Landschappen vindt plaats **op 23, 24 en 25 september** en zoomt in op Belgisch Luxemburg. Dit jaar staat de fiets centraal. De mooiste valleien, uitzichtpunten en dorpen wachten u, op de weg langs bospaden en andere wegen en weggetjes midden in het hart van een herbronnende natuur. In dit prille begin van de herfst, wanneer de landschappen zich in hun bontste kleuren steken, doet een verkwikkende hap frisse lucht zoveel deugd. Laten we dus op die fiets stappen en op naar een weekend vol landschappelijke verrassingen!

Bekijk het volledige programma op

www.weekendvandelandschappen.be

Heerlijk fietsen in

Trialfietsen,

Wilt u verbaasd en verrast worden en wilt u adembenemende demonstraties bijwonen, trek dan op zondag 25 september naar het domein van Fourneau Saint-Michel. Voor een voorsmaakje en om stunts die doen huiveren te zien, gaat u naar Youtube en tikt u Nicolas Massart in.

Tijdens dit Weekend van de Landschappen komen niet alleen de fietsers zelf aan hun trekken, maar ook al wie graag naar eerder extreme prestaties kijkt. **Nicolas Massart**, twee keer Europees kampioen trial-fietsen kon zich geen aangenamer kader bedenken dan het domein van Fourneau Saint-Michel om zijn passie te tonen. Sinds zijn twaalfde tart deze jonge industrieel ingenieur van

nu 25, groeves, bruggenbogen en andere liggende boomstammen met zijn ietwat speciale fiets, die aangepast is aan zijn morfologie. Zonder zadel, zeer wendbaar ... om spectaculaire sprongen te maken zonder de voet aan de grond te zetten. Hij geeft maar al te graag zijn passie en zijn techniek door tijdens de trainingen in een club in Aywaille. Zelf kan hij een dag per week trainen.

Een voortdurende uitdaging

De hele oefening is en blijft opzienbarend, zowel in een natuurlijke omgeving als op een ondergrond van palen, bussen of tanks... Als er geen enkele structuur is, wordt de uitdaging nog gevaarlijker. Enkele mensen gaan op de grond liggen en Nicolas maakt sprongen in de hoogte of figuren zoals een hoed van iemand doen vallen door hem enkel met de fiets aan te raken. *"Voor deze oefening moet je wel het volste vertrouwen krijgen van de mensen die het spel willen meespelen"*, vertrouwt hij ons toe.

Aan anekdotes ontbreekt het niet, zoals toen de oefening erin bestond om een beker te doen vallen die op de benen van deelnemers stond en iemand de beker iets te dicht bij zijn kruis had gezet. Nicolas heeft hem niet kunnen vermijden met de fiets! Het vervolg laat zich raden. *"Op dat moment had hij veel pijn, maar het voorval had verder geen gevolgen. Daarna konden we er gelukkig om lachen."*

Aan biketrial doen in de stad, is een ander paar mouwen. Er is geen enkele afwijking, behalve enkele bandensporen. *"Als je op monumenten in de stad rijdt, kom je twee soorten politie tegen: de ene berispen*

je, de andere zien wel dat je niets misdoet en blijven zelfs even staan om je te kunnen bekijken."

Een volledige sport

Nicolas legt ons uit dat de geest even belangrijk is als het lichaam om aan competitie te doen. Er moet heel hard gewerkt worden om tot een heel klein resultaat te komen en daarna vooruit te gaan. Pas na zowat twee jaar ben je echt op je gemak met je fiets. *"Trial is de drang om altijd maar verder, hoger te gaan."* Het doel is telkens grotere hindernissen proberen te overwinnen.

de kracht van je lichaam doen. Op een motor volstaat het om wat gas te geven om er weer tegenaan te gaan. Een ander voordeel van de fiets is dat hij geen lawaai maakt."

Een reisgrage sporter

Sport is een wereld waarin Nicolas openbloeit, zowel met de fiets als met de mountainbike. Hij had al de kans om aan biketrial te doen in alle hoeken van de wereld, van Australië tot Nieuw-Zeeland, langs Italië. Dat hij de Italiaanse bergengtes uitdaagde, behoort tot zijn beste herinneringen. Van de ene kant naar de andere kant van de waterval springen, jaagt heel wat adrenaline door het bloed. Het minste dat je kan zeggen, is dat deze jongeman, Europees kampioen Junior in 2008 en Senior in 2014, van trialfietsen houdt tot in de toppen van zijn tenen.

geen gewone sport!

"Er is ook een motorversie van deze sport, maar biketrial is explosiever en veel fysieker, want je moet alles met

Saint-Hubert - B2

MUSÉE DE LA VIE RURALE EN WALLONIE

Fourneau Saint-Michel, 4
B-6870 Saint-Hubert
+32 (0)84 21 08 90
fourneausaintmichel@province.luxembourg.be
www.fourneausaintmichel.be

Praktisch:

Zondag 25 september
om 13.30, 14.15, 15, 15.45 en 16.30 uur.

Ook meer dan de moeite waard op het domein van Fourneau Saint-Michel: een tocht door het bos op de mountainbike, voor volwassenen en adolescenten en een rondleiding op de fiets voor kinderen tussen 5 en 10, door de lachende kabouter Anicet.

Wil u ook de mooiste landschappen doorkruisen met een 'becasine' of iemand uit uw omgeving die moeilijk loopt begeleiden tijdens een betoverende wandeltocht? Dan komt u gewoon op zondag 25 september naar Léglise. Twee routes leiden u langs de kunstgalerijen van de gemeente op de fiets. Op deze twee circuits komt geen enkele auto u storen, zodat u heel de tijd in harmonie met de natuur kunt blijven. Geef uw ogen de kost aan de aquarellen, werken met Chinese inkt, foto's, schilderwerken en pastels en andere beelden voor in de tuin of voor binnen en proef tussendoor van lokale producten.

Foto's artikel © Laetis/reportage 2012, shutterstock/ J. Chabaszewski, FTLB/ E. Batter, N. Massart, D. Enthoven

David Enthoven is industrieel ontwerper op rust. Deze vroegere zaakvoerder van een kuiperijbedrijf ontvangt mij bij hem thuis, in zijn atelier in Virton, om me zijn 'becasines' voor te stellen. Dankzij dit concept neemt hij mensen die niet zo goed te been zijn mee langs berg en dal, over landwegen en paadjes zodat ook zij de kans kunnen krijgen om 'op stap te gaan' en zelfs te lopen. Deze van oorsprong Antwerpenaar ontdekte kort voor zijn vijftigste de weldaden van het lopen en neemt nu, na veel training, deel aan marathons en trails.

Een tijdje geleden gaat hij samen met een vriendin uit Saint-Mard, die in een instelling voor autistische kinderen werkt, de ietwat dulle uitdaging aan om mee te doen aan de 20 kilometer

van Brussel, met een 'becasine'. De opzet was geslaagd, want alle gebruikers zijn enthousiast. Dankzij zijn vindingrijkheid zal het Weekend van de Landschappen in Léglise ook mooie momenten van ontdekkingen kunnen bieden aan mensen met beperkte mobiliteit.

Het concept in enkele woorden?

"De 'becasine' is een structuur met vier armen, een frame, een zitvlak en twee mountainbikewielen. Er kunnen twee, drie of vier lopers duwen. De stoel is vrij licht en stabiel voor loopwedstrijden op landwegen, maar is niet geschikt voor steile wegen. Ik heb de eerste twee prototypes gemaakt in 2015, volledig uit hout toen. Ze werden getest in de Vallei van Rabais en toen bleek dat de lopers evenveel lol hadden als de persoon die erin zat. Ik heb het ontwerp zelf geschetst. Zodra de plannen klaar waren, werden de

stukken industrieel gefabriceerd, maar ze worden wel hier in mijn schuur samengevoegd. De 'becasines' zitten nog altijd in de lanceerfase. Ik moet wachten tot eind dit jaar, dan worden de modellen nog meer getest en kunnen we bekijken of er eventuele verbeteringen nodig zijn."

Welke voordelen biedt de becasine?

"Hij kan in twee minuten in elkaar gezet en uit elkaar genomen worden en is even eenvoudig te gebruiken als een kruiwagen. Het is een alternatief voor de rolstoel, die niet overal door kan. Mijn stoel is ook niet enkel bedoeld voor gehandicapte personen, maar ook voor oudere mensen die nog actief willen zijn maar niet ver meer kunnen lopen. Velen willen er graag op uit trekken, maar zijn bang dat ze na enkele honderden meter al moe zullen zijn. Dankzij de 'becasines'

De toegankelijke landschappen

kunnen ook zij nu nog altijd de wegen midden in de natuur gaan verkennen."

Hebt u een anekdote in verband met de fabricage of het gebruik?

"Ik heb de eerste twee gemaakt met de figuurzaag, met mijn eigen gereedschap. Om ze lichter te maken, heb ik de bouten zelf gefabriceerd uit aluminium, wat niet bestaat in de handel. De mechaniek was 100% van hout en bood goed weerstand tijdens de 20 km van Brussel. Met hout moest ik de wielen recht houden. Dankzij het aluminium kon ik ze een beetje buigen, zoals de wielen van een wedstrijdstoel."

Hebt u veel bijgeleerd van deze creatie?

"Vroeger boezemden gehandicapte of autistische personen mij wat angst in. Ik wist niet goed hoe ik mij moest gedragen. Nu krijg ik zoveel knuffels van de kinderen met wie ik geregeld loop, omdat ze zo blij zijn dat dergelijke initiatieven voor hen worden genomen. Het is een echte openbaring om een sport te beoefenen met mindervalide mensen. Bovendien kan ik zo ook blijven tekenen, wat ik mijn hele leven al heb gedaan."

Welke feedback kreeg u van de gebruikers van becasines?

"Ze zijn erg tevreden en zeggen dat ze comfortabel zitten. Ze ontdekken plekken waar ze niet alleen naar toe kunnen. Het is geen helse karwei voor de lopers, integendeel. Er is echte solidariteit, een groepsfeer. De lopers lossen elkaar af als ze zere armen krijgen. Het is de bedoeling om een nieuwe discipline in het leven te roepen die ontmoetingen tussen sporters en mindervaliden bevordert. Natuurlijk is er die competitiegeest, maar winnen doe je in groep. Hier loop je niet de hele tijd achterom te kijken, zoals tijdens een traditionele loopwedstrijd, of een andere loper niet te dicht nadert. Het is een beetje vergelijkbaar met roeien, zonder team spirit lukt het niet. Het is ontspannend en tegelijk sportief. Alle lopers vertellen me dat

ze grif zullen tekenen voor volgende avonturen."

Wat roepen de landschappen van Belgisch Luxemburg bij u op?

"Ik ben afkomstig van Antwerpen, maar soms doe ik de Gaumezen de Gaume ontdekken, want omdat ik de streek niet ken, ga ik overal naartoe. Ik ben fan van oude stenen en oude sites. Ik stap, ik loop en ik fiets en kan dus veel landschappen zien. Ik heb al veel gereisd en kan dus stellen dat de Gaume een stukje paradijs is. Ik ben er nu en ik ga hier niet meer weg."

Waarom koos u voor die naam?

"Becasine is leesbaar en sympathiek. Ik ben vertrokken van het Franse woord voor kruk, bécane. Om de naam te kunnen deponeren en geen problemen te hebben met uitgeverij Hachette heb ik maar één S gebruikt."

Ik vond dat ik met de B en met de E in het begin en aan het eind een mooi logo zou kunnen maken. Tijdens de rennen moedigen de mensen ons aan

en roepen ze: "Allez Becasine!", dat is leuk en gezellig; Onlangs namen we deel aan een criterium en hadden we de enige "becasine" op 29 'joëlettes' (eenwielige draagstoelen). We waren dus gemakkelijk herkenbaar".

David vertrouwt ons ook toe dat er momenteel nog andere creaties in de proefbuis zitten. Hij schetste nog andere prototypes voor wedrennen, maar van tekening tot concrete uitvoering kan de weg nog lang zijn.

www.becasine.be

Léglise - C3

OFFICE DU TOURISME
rue de Luxembourg, 46
B-6860 Léglise
+32 (0)63 57 23 52
o.t.leglise@gmail.com
www.communeleglise.be

Praktisch:

Zondag 25 september.
Vrij vertrek vanaf 9 uur.
Gegroepeerde vertrekken om
9.30 en 14 uur.
Galerijen open van 10 tot 18 uur.

Appels en peren...

Lange tijd waren ze een vast onderdeel van de Ardense landschappen, de hoogstammige boomgaarden en deze prachtige opgebonden bomen aan de gevels van onze hoeves, als heuse plantaardige sculpturen. In Wallonië alleen al werden meer dan 500 verschillende variëteiten gekweekt. Voor de peren waren dat er zelfs 800! Maar door een gebrek aan onderhoud, een tekort aan belangstelling, gleden ze af in de vergetelheid, aan hun lot overgelaten.

Maar sinds zowat dertig jaar trekken mensen met een passie, wetenschappers, beroeps en vrijwilligers weer aan de fruitkar. En sindsdien gaat het veel beter. De fruitboom staat weer op de voorgrond in landelijke taferelen en mensen met een passie voor smaken plaatsen ons traditioneel fruit weer in de kijker. Ardense wandeling tussen herboren fruitbomen.

Bleid, 6 sept 2016

DE ARDENNEN VOOR FIJNPROEVERS

Tekst: Jacques Cornerotte

Traditioneel biedt het platteland, bij ons en ergens anders, de midelen voor het levensonderhoud. In het dorp was de boomgaard het verlengde van de moestuin. Onze voorouders kenden de variëteiten door en door: van de vroege tot de laatste. Soms liepen de oogsten zelfs door tot in de herfst. Meestal bestonden de boomgaarden uit hoogstammige bomen en werden ze begrazen door schapen of runderen, als ze uitgestrekter waren.

Lange traditie en vakmanschap

En dan werden de oude variëteiten opgeofferd in naam van de productiviteit, tot er maar vier of vijf overbleven met een 'goed voorkomen', de juiste vormen en kleur. Ze werden intensief gekweekt in enorme laagstammige boomgaarden om het oogsten makkelijker te maken ... maar ook de talloze fytosanitaire behandelingen. Voedingsdeskundigen vertellen u dat de huidige vruchten minstens 40% van de voedingswaarde van de vroegere variëteiten kwijt zijn. Wat een verlies voor de biodiversiteit en het cultureel erfgoed ... Reageren is dus de boodschap.

En dat doet professor **Charles Populer**, van de eenheid fytopathologie van de landbouwkundige faculteiten van Gembloux al sinds 1975. Dankzij een doorlopende inventaris van heel Wallonië identificeerde en verzamelde Gembloux een collectie fruitbomen (vruchten met pitjes en stenen) die tot de belangrijkste van Europa gerekend wordt. Het gaat om meer dan 1600 appelbomen, 1030 perenbomen en 340 pruimenbomen die in ere hersteld zijn! Elke variëteit wordt aan verschillende criteria getoetst: de

weerstand tegen ziektes zoals schurft, boomkanker, bruinrot, witziekte, smaakeigenschappen, bewaring en kwaliteit van de bloei.

Zodra de bomen bewezen hebben wat ze waard zijn, worden ze ter beschikking gesteld van de boomkwekers-enters die ze vermenigvuldigen en kweken. "**Certifruit**" is het keurmerk dat de afkomst garandeert van een boom die volgens zeer strenge criteria geteeld werd. De liefhebber kan dus in het volste vertrouwen kopen.

En het werk is nooit gedaan! Hoeveel particulieren komen er **Marc Lateur** niet opzoeken die de fakkels van Gembloux heeft overgenomen, om een variëteit van een oude hoogstammige boom te bepalen? Soms wordt zelfs nog een nieuwe variëteit ontdekt.

Wij maakten een praatje met mensen met een passie voor boomgaarden. En we hebben er heel veel van opgestoken.

www.certifruit.be
www.cra.wallonie.be

Eric Goosse

In MICHAMPS

Wist u dat **Eric Goosse** in het Centrum van Michamps met een piepklein team werkt aan een programma voor de bewaring en de opwaardering van het inheems fruitpatrimonium?

"We zijn gestart met een lang en geduldig werk, om de inventaris op te maken en te zorgen voor het behoud van de wilde appel- en perenbomen in heel Wallonië. Dat doen we samen met het Département de l'étude du milieu naturel et agricole (WOD), het Centre wallon de recherches agronomiques de Gembloux en het Département Nature et Forêts".

Waarom die interesse voor deze bomen die maar heel kleine oneetbare vruchten zonder enige economische waarde dragen? *"Ze maken deel uit van de regionale biodiversiteit en zijn soms bedreigd. Ze kunnen zeer nuttig zijn bij de aanplanting van hagen, voor de hertachtigen in hun leefzone of gewoon als sierboom. Het zijn ook honing voortbrengende*

planten voor de bijen. En ze zijn uitstekend als draager van enten, hebben een grotere weerstand dan wat de professionele boomkwekers-enters gebruiken. Wij vermenigvuldigen ze hier met zaden om goed enthout en bomen te leveren. Sinds kort gebruiken we ze om fruitbomen te enten die we op kleine schaal commercialiseren."

Eric Goosse schuimt de hele provincie af om in te gaan op de alsmear groeiende vraag naar informatie. *"We zijn letterlijk overstelpt",* zegt Eric met de glimlach. *"Er verschijnen nu zowat overal nieuwe boomgaarden."*

www.centredemichamps.be

NATUURPARKEN ook

Net als in het Natuurpark van de Twee Ourthes en van de Vallei van de Attert, zetten **Christine Leclerc** (Natuurpark Haute-Sûre en Forêt d'Anlier) en **Anne Léger** (Natuurpark van Gaume) een reeks acties op om oude boomgaarden te inventariseren, te beschermen en te restaureren en nieuwe aan te brengen. De operatie is een voltreffer. In twee jaar tijd leverde het natuurpark van Gaume meer dan 2000 fruitbomen aan liefhebbers! Aanplanten is natuurlijk goed, maar het onderhoud en de snoei van bomen zijn primordiaal. Daarom zijn er geregeld opleidingen rond planten, snoeien, enten ... En dan vergeten we nog het belang van de biodiversiteit in de oude boomgaarden. Het zijn echte ecologische nesten! *"Bovendien kregen wij hulp van vrijwilligers",* beklemtoont Anne Léger. *"Zo konden we meer dan 50 boomgaarden van meer dan dertig jaar oud inventariseren. We zetten deze actie trouwens nog verder. Op termijn zouden we ons ook willen toeleggen op het Waals netwerk van collectieboomgaarden."*

We willen samen met de andere twee natuurparken (Les Deux Ourthes en La Vallée de l'Attart) een opleiding in pomologie uitwerken (oefkunde, of leer van het fruit en de fruitsoorten), om een groep van echte pomologen te vormen in de provincie Luxemburg", licht Christine toe. *"Frankrijk is erg gestructureerd op dat vlak: de 'Croqueurs de pommes' zijn gegroepeerd in een nationale federatie en leveren een fantastisch werk van inventarisering, opleiding en sensibilisering van de liefhebbers."*

"Tot slot", gaat Christine verder, *"willen we de lokale fruitproductie nog meer opwaarderen via de verwerking of de rechtstreekse verkoop en weer de smaakqualiteit van oude fruitvariëteiten leren kennen. Ook de aanplanting van boomgaarden met goed aangepaste rustieke variëteiten bij de particulieren die het kunnen. Dat is wat wij in de komende jaren willen doen."*

www.parcnaturel.be - http://parc-naturel-gaume.be
www.pndo.be - www.aupaysdelattart.be

*“Wie een boom heeft geplant
alvorens te sterven, heeft
niet nutteloos geleefd.”*

(Indiaas spreekwoord)

Wanneer de boomgaard en gedicht wordt

Terwijl Eric over zijn passie blijft praten, zitten twee anderen niet ver van daar te enten. Een van hen is een zeer discrete kleine dame: **ESTELLE CARTON**. Haar ogen glinsteren, haar handen zijn vaardig en ze praat over fruitbomen als over een geliefde. Estelle kent bijna alle boomgaarden van de zuidelijke Ardennen. Ietwat vermoeide boomgaarden die nu gerestaureerd worden, appelbomen die aan hun trieste lot werden overgelaten, te midden van de weiden ...

Estelle, ik hoor dat u zich zowat overal uit de naad werkt. Waar komt die passie vandaan? Hoe zit dat?

“Ik tracht al lang te doorgronden waarom ik zoveel hou van bomen, fruit, de geschiedenis en de beroepen die erbij horen”, haakt Estelle meteen in. “En ik probeer de juiste gebaren aan te leren. Om in een boomgaard binnen te komen, zoals je thuis binnenkomt, bij je gezin ...”

Het is duidelijk voelbaar dat hier sinds enkele maanden een wat informeel netwerk aan het groeien is. Bent u niet een beetje de aanstookster van deze banden die vriendelijk geweven worden, zonder enige ruchtbaarheid? “

Ik heb dit netwerk niet aangelegd; Het is beetje bij beetje vanzelf ontstaan rond Marc Lateur. Anderen zijn gevolgd, zoals de Federatie van de natuurlandbouw van Wallonië, omdat Olivier Nederlandt zich in de aanpak kon vinden. Het echte netwerk, dat geen naam heeft, is het netwerk van iedereen met een hart voor de boomgaard, al die mensen die samenkomen om te werken, na te denken, uit te denken. Mooie en grote bomen snoeien zodat ze het beter zouden stellen, gewicht geven aan de traditionele vruchten, daar draait het om.”

Wat is uw grootste wens in dit hele verhaal, Estelle?

"Dat ik kan blijven plukken: fruit, verhalen, ontmoetingen. Mijn gebaren oppoetsen, bijstellen, mijn zintuigen scherp. En ook dat de ambachtsmensen het respect krijgen dat ze verdienen, dat een beroep wordt gedaan op hun diensten, niet omdat het in de mode is, omwille van de reclame of uit exotisme, maar uit waardering voor hun kennis, vanuit de wens om die kwaliteit van traditionele bomen en vruchten echt te willen."

U gaat in uw passie toch wel zo ver dat u 'tekenaars' van appelbomen in oude boomgaarden brengt. Een woordje uitleg?

"Dat klopt. Ik begeleid een groep schetsers die in elk seizoen in een oude boomgaard komen tekenen. In Haspengouw zijn dat groepen die ik begeleid in de prachtige boomgaard van Paula en Henri Defresnes tijdens de bloei en in oktober als de vruchten rijp zijn."

DE ARDENNEN VOOR FIJNPROEVERS

Hebt u lekkere **recepten** op basis van fruit, **herinneringen** die u ons graag wil vertellen, **legendes**, **lokale uitdrukkingen** met vruchten?

**"Pommes de reinette et fruits d'ici"
doet een OPROEP AAN ALLE LEKKER-
BEKKEN EN AL WIE NIEUWSGIERIG IS
NAAR FRUIT!**

Estelle Carton en haar collega's van heel Wallonië wachten op uw getuigenissen, uw herinneringen, uw anekdotes. Zo werkt u mee aan de redactie van een boek over de boomgaarden, de recepten en de geschiedenis (groot en klein) van de appels, peren, pruimen, kweeperen, ...

Er werd een kleine werkgroep samengesteld. Beroeps van de boomkwekerij, chef-koks, mensen met een passie voor fruit en boomgaarden zullen de komende maanden een heel programma van activiteiten voor u uitwerken die verband houden met alles wat onze traditionele vruchten betreft, van de aanplanting van boomgaarden tot het snoeien van de bomen, langs de bewaring en de fijnproeversrecepten op basis van deze lekkere vruchten van bij ons!

Stuur uw bijdragen naar
ACRF – Femmes en milieu rural
rue Jaumain 15
B-5330 Assesse
estellecarton@acrf.be

Fruit in al zijn pracht

Vroeger werden de appels koel en beschut tegen licht bewaard gedurende de lange winterseizoenen. Het was dan lekker smullen in de winter. Peren-, appel- of pruimentaanen die met veel liefde bereid werden en in de oven bakten naast de haard van de keuken, schijfjes appel die op een draad werden geregen en te drogen werden gelegd in de mooie kamer, en natuurlijk ook de overlekkere in de oven gebakken appels, met een lepeltje frambozengelei en een stevig sneetje boter! En wie kan nog vertellen over de appelgeleien die weelderig werden uitgesmeerd op grote gul beboterde sneden brood? Ergens anders in de Ardennen maakten de 'platgeslagen' peren klein en groot blij.

Het is nog maar een dertigtal jaar dat de appels en peren geperst worden tot sap. Rachecourt, Halanzy, Virton, Hampteau, Wéris en recenter La Civanne in Rossignol zetten uw fruit om in heerlijk sap, dat gegarandeerd geen additieven bevat.

In Virton

Munaut in Virton, dat is een lang verhaal. In 1900 ruimt Eugène zijn Normandische geboortegrond in voor Virton. Met welk plan? Een ciderbrouwerij installeren en ontwikkelen. In het begin voert hij fruit uit Normandië in. Maar hij legt al snel zijn eigen boomgaard aan. De productie van **het huis Munaut** maakt al vlug naam en moet hoegenaamd niet onderdoen voor een Stassen of een Ruwet. De nazaten van Eugène volgen elkaar op en zetten de activiteit verder. Eind de jaren 1970 roept Tony, een kleinzoon van Eugène, de 'Franc-Boisé' in het leven, een cider met frambozenaroma. Robert, de zoon van Eugène, neemt de familiale boomgaard over. In 2010 installeert hij met één van zijn zonen, Didier (kunt u nog volgen?), een perser. Het succes laat niet lang op zich wachten: de persen draaien volop.

Didier: *"Het idee om weer cider te produceren, hield mij al een tijdje bezig. In 2013 nam ik de koe bij de horens met een eerste cuvée, op basis van de adviezen van de sommelier van L'Empreinte du Temps in Torgny. We hebben de mensen uit onze omgeving doen proeven en ze konden de drank best smaken. Nochtans was ik van niets vertrokken: de recepten van het huis waren verdwenen. Ik moest dus alles opnieuw leren. We vorderden beetje bij beetje. Vorig jaar brachten we de Cuvée de la Renaissance op de markt, die het echt goed deed. De jaargang 2016 heeft het enthousiasme van de liefhebbers alleen maar bevestigd."*

Naast cider produceren vader en zoon Munaut ook hun eigen appelsap, dat afkomstig is van oude traditionele variëteiten die ter plaatse gekweekt worden, de "Pom' O". Dit is een aperitief op basis van appelsap en neutrale alcohol en de beroemde Zigomar, de Gaumese tegenhanger van de Aarlense Maitrank.

VERGER DE GAUME - MUNAUT

rue de Pierrard, 24
B-6760 Virton
+32 (0)63 57 19 07
didier@munaut.be
www.munaut.be

In Rachecourt

Nadine Aubertin en haar zoon zijn al sinds 1993 in Rachecourt gevestigd. Ook hier wordt appelsap geperst voor de particulieren. Elk jaar is het dezelfde rush vanaf eind september! Maar **Rachecourt Jus** heeft zijn eigen gamma uitgewerkt: negen verschillende sappen die aan de liefhebbers worden aangeboden! Dat gaat van natuurlijk appelsap tot perensap, sap van boomgaardfruit (een uitgekende mengeling van appels, peren, mirabellen, abrikozen, rode bessen), via meer exotische vruchten. Maar nooit wordt ook maar enig additief toegevoegd.

Rachecourt - C4

RACHECOURT JUS

rue de la Fosse, 179a
B-6792 Rachecourt (Aubange)
+32 (0)63 67 76 68
rachecourt-jus@skynet.be
<http://rachecourt-jus.be>

Het APPELFEST

Sinds 27 jaar draagt **José Bosseler** met een keitof team het appelfeest **"TOUT RACHECOURT DANS LES POMMES"**. Dit jaar vindt het plaats op zondag 9 oktober van 9 tot 19 uur. Men zegge het voort!

"Het initiatief dateert uit 1989" vertelt José Bosseler. "Het was toen de bedoeling om de oude hoogstammige boomgaarden van het dorp te vieren. Vanaf 1992 organiseerden we een grote operatie van aanplanting van fruitbomen. En in 1993 werd de inventaris van de fruitbomen van het dorp opgemaakt. We telden er 558, meer dan er inwoners zijn. Het is in het kielzog van de eerste feesten dat de personen van Halanzy en van Rachecourt geboren werden."

Tot in 1997 organiseerden wij lezingen met de specialisten van Gemboers: adviezen voor aanplantingen, over de keuze van de variëteiten, de snoei ... Daarna zijn we overgeschakeld op didactische stands. Zo kunnen de bezoekers vlotter aan inlichtingen komen en vinden ze een antwoord op hun vragen.

Alles draait rond de appel: de didactische stands, de verkoop van appels uit onze streek, de aanwezigheid van producenten uit andere provincies. Het persen ter plaatse, het materiaal, de gastronomie, de banketbakkerijen vallen allemaal erg in de smaak bij de bezoekers. Er is ook animatie voor kinderen. We trachten elk jaar te vernieuwen."

+32 (0)63 67 58 03
jose.bosseler@skynet.be
<http://rachecourt.be>

*Plukken in Wéris,
hoger en lager!*

En tot slot worden op **30 en 31 oktober in Wéris** 'persdagen' georganiseerd, samen met de firma **Mobipresse**. In 2015 werden zomaar eventjes 10 ton appels tot sap geperst. Speciaal voor die gelegenheid wordt de dorpsoven weer aangestoken, om lekkere 'rombosses' te bakken. En ook wie geen sap komt persen (het kan ter plaatse ook drinkklaar gekocht worden), beleeft hier gezellige momenten.
www.werismorville.be

Elders in Belgisch Luxemburg

Vincent Bleyaert in **Orsinaing** (Rossignol). Hij verwerkt uw appels tot heerlijk sap, net zoals hij doet met zijn eigen appels die van een boomgaard komen die hij enkele jaren geleden aanplante.

www.civajus.be

In de perserij van de **Moulin de Halanzy (Aubange)** wordt u onthaald door Patrick Breton. Zijn pers is, volgens José Bosseler, de eerste die in 1990 geïnstalleerd werd.
fb Gaume Jus De Pomme

Ook **Animalaine**, in **Bastogne**, perst. (zie pagina 52).

In het noorden van de provincie moet u in **Hampateau** zijn. Aan de route de La Roche perst **Yannick Petit** ook op de traditioneelste manier die er bestaat.
FB Jus de pomme - Hampateau

U kunt echt niet komen? Geen nood, Mobipresse komt wel naar u! Na de rondreizende bakker (echt waar ...) is er nu ook de pers-aan-huis. De ultramoderne **Mobipresse** die zich zowat overal in Wallonië verplaatst, is een idee van de vzw 'Les bocages'. De kalender is te vinden op de website www.mobipresse.be.

De vereniging 'Les bocages' strijdt trouwens al sinds 1991 op alle fronten om het onvervangbaar erfgoed van de hoogstammige boomgaarden in stand te houden. Op haar website staat ook een lijst van zeer interessante publicaties. www.lesbocages.be

En als we per toeval deze of gene perserij vergeten zijn - sommige zijn zo discreet - dan vermelden we ze natuurlijk heel graag op de blog "Blik op de Ardennen"!

Kent u VERT POMME?

In Manhay hebben nog andere bezielde mensen met veel geduld een heuse oase van de biodiversiteit ingericht, onder de naam 'Vert Pomme'. Deze vzw heeft bijna twee hectaren ingenomen in de gemeente Manhay. Ze zet zich in om te sensibiliseren voor het milieu, om kennis en vakmanschap te delen en om onze natuurlijke milieus te beschermen. Ze hebben met veel geduld **meer dan 50 fruitbomen in alle mogelijke variëteiten** geplant. Maar er is nog meer. Didactische moestuin, teenakker, bijenkorven, didactische poel, ... Vert Pomme is een fantastisch middel om te sensibiliseren voor biodiversiteit.

Er worden geregeld stages voor volwassenen georganiseerd: manden maken, bomen planten en verzorgen, natuuruitstappen, inwijding in heelkundige planten, ... Ook de schoolkinderen worden niet vergeten: het hele jaar door is er animatie op verzoek mogelijk: zintuiglijke wandelingen, activiteiten in de tuin, de naam van mijn appel, de rol van de insecten in de verstuiving, ...

www.vert-pomme.info

Het originele recept van “ROMBOSSE”

Ingrediënten voor 4 personen:

- 4 stevige appels (type boskoop of jonagold)
- gistdeeg of kruimeldeeg
- 20 g poedersuiker
- 1 kl kaneel
- 20 g boter
- 1 ei

Erbij:

- gelei van aalbessen of amandelschilfers

Bereiding:

- Haal de appels leeg met een appelboor.
- Schil ze en maak het taartgistdeeg plat met een deegrol, tot een halve centimeter ongeveer.
- Vooraf hebt u het deeg in stukken van ongeveer 75 gram verdeeld, zodat u een groot stuk plat deeg krijgt.
- Leg een appel in elke schijf, vul de holte in de appel op met poedersuiker, gemengd onder een snuifje kaneel, leg er een stukje boter op en maak het deeg rondom lichtjes vochtig met het penseel.
- Leg het deeg op de appel om het volledig te sluiten, doe het er mooi uitzien door op de plooitjes te drukken om de stukken goed aan elkaar vast te maken.
- Leg deze ‘romboses’ in een bakvorm, strijk er nog eens over met het penseel dat in het eigeel gedoopt werd en laat ongeveer vijftientig minuten garen in een goed warme oven.

Eventueel kunt u de appels, zoals in sommige Waalse provincies, niet schillen, maar dan is het gerecht minder verfijnd. Voor een fijnere smaak, kan er ook suiker aan toegevoegd worden die in de appel wordt gedaan, of gelei van jeneverbes of amandelschilfers. Laat het u smaken (eventueel met een bolletje vanille-ijs).

Eet smakelijk!

Foto's artikel © A. Hames, Pixabay/Pezibear, Flomo001/M. Jarmoluk/J. Wellington, Vert Pomme, Rachecourt Jus, M. Lakaye, E. Carton, ProvLux/J. Cornerotte, www.gastronomie-wallonne.be (recept en foto rombosse)

EEN (poging tot) AFSLUITING

Er valt nog zoveel te zeggen over die wereld van onze fruitbomen. We geven het laatste woord aan Estelle Carton: *“Al dit werk is belangrijk... het beantwoordt aan echte behoeften. Het laat geen twijfel dat de bomen hetzelfde nodig hebben als de mens: beweging. Dat de variëteiten weer diverser worden, meer smaak krijgen ...*

Dat de bomen sterk zijn, dat de ambachtsmensen trots zijn, echte kenners, met respect en nieuwsgierigheid voor hun bomen, dat het fruit lekker en de mensen gulzig mogen zijn!”

DE ARDENNEN ANDERS

Tekst: Emilie Batter

Het Barokmuziekfestival in de Ardense Famenne

Voor de vierde keer zal ook de regio van Rendeux, Marche, Hotton en Erezée een oktoberweekend lang op het ritme van de barokmuziek leven. Enkele noten die de trommelvliezen strelen en stemmen die een uitzonderlijke klanktaal spreken ... dat is het Barokmuziekfestival van de Ardense Famenne - **MuBaFA**.

Een gesprek met twee geboeide en boeiende muzikliefhebbers ...

Als kind op stap in de muziekuwereld

Marie Haag werd geboren in de Ardennen, meer bepaald in een muzikale familie die toen in Nassogne woonde. Haar vader was directeur van de muziekacademie van Saint-Hubert. Ze is dus van kindsbeen al gebeten door het muziekvirus. Als violiste en altspeelster legt ze haar hart en ziel evenveel in haar vertolkingen als in

les geven. Samen met het orkest waar ze deel van uitmaakt, Les Muffatti (www.lesmuffatti.be), en het Ensemble Ballo e Canto, kreeg ze al twee keer eerder de kans om te spelen op het MuBaFA. Het was een zeer leerrijke ervaring voor deze jonge vrouw met groot talent.

Kunt u ons kort wat meer vertellen over het MuBaFA?

"Op het MuBaFA vinden zowel doorgewinterde melomanen als 'beginnelingen' hun gading. Op het

programma staan muziekstukken die het grote publiek goed kent, maar ook werken van heel wat minder bekende componisten, die het ontdekken meer dan waard zijn. Barokmuziek klinkt heel anders op uitzonderlijke plekken, zoals kerken, dan in concertzalen. Het is een gezellig festival van kwaliteit, met een zeer verscheiden aanbod."

Hoe ervaart u het festival?

"Toen we voor de eerste keer werden gevraagd, vroeg ik me af hoe de barokmuziek zou onthaald worden in

Marie Haag

de Ardennen. Maar het kwam meteen goed over. We spelen op mooie locaties, waar we dicht bij het publiek staan. Ik voel me er goed en ik bewonder de energie die in de hele organisatie gestoken wordt."

Voor u zijn de Ardennen ... ?

"Natuur, weidse ruimtes. Het is een streek die soms streng kan lijken, maar die mooie wandelingen belooft. De dorpen ademen zoveel charme, zijn nog zo ongerept. Dankzij het MuBaFA ontdek ik hoekjes die ik, ook al ben ik van hier afkomstig, niet kende of ik herontdek er andere zoals het kasteel van Fisenne dat nog altijd oorspronkelijk is. We traden ook op in een ontheiligde kerk in Marcouray. Dan hoor je hoe het echt klonk, ook al wordt de kerk niet meer voor haar originele functie gebruikt."

Welke filosofie hanteren Les Muffatti?

"Onze naam is geïnspireerd op Georg Muffat, een componist uit de zeventiende eeuw. Al van in het begin, in 1996, kozen we ervoor om de muziek van grote barokcomponisten zo getrouw mogelijk te vertolken, op grond van onderbouwde historische informatie. Wij brengen onder meer werk van Bach, Händel en Vivaldi, altijd op oude instrumenten die de moderne hebben vervangen. We willen de barokmuziek delen met het hedendaags publiek en het onbekende instrumenten en componisten leren kennen."

Hoe ziet u zelf de barokmuziek?

"Barokmuziek kunnen spelen op oude instrumenten en met oorspronkelijke partituren, dat is fantastisch. Je vraagt je af wat de componist heeft willen zeggen. Het is niet de bedoeling om enkel de historische en intellectuele kant van de partituur te gebruiken, het is eerst en vooral zaak om het publiek te raken, om plaats te maken voor emotie. Er zijn verschillende soorten ensembles en repertoria. Barokmuziek is muziek die volop leeft, vol gevoel en finesse. Ze laat nog zoveel dingen om te ontdekken. Nieuwe partituren vinden, brengt er ons toe om ons in vraag te stellen."

Een vlekkeloze organisatie

Baudouin Cockx is gedelegeerd bestuurder van de vzw MuBaFA. Hij komt hoegenaamd niet uit een muzikaal milieu, maar houdt gewoon heel erg van mooie noten. Hij werd geboren in Henegouwen, om enkele jaren geleden neer te strijken in Hodister. Daar wordt hij op slag verliefd op het oudste huis van het dorp, dat zomaar eventjes uit 1789 dateert. Dan begint een lange periode van restauratiewerken, om het oude pand een nieuwe adem te geven.

Baudouin is een man van projecten, die altijd bezig is. *"Zodra de werken in het huis voltooid waren, vroeg ik me af wat ik nu zou gaan doen. Ik kreeg het idee voor een festival in het noorden van de provincie. Het festival werd mogelijk gemaakt door de motivatie van een heel leger vrijwilligers."* Van de perscontacten tot het grafisch werk, via de techniek, het team doet alles.

Voor dit festival, dat gemoedelijk wil blijven, is het nauwe contact met het publiek essentieel. Daarom schommelt de capaciteit tussen 120 en 500 mensen. De twee locaties waar de meeste toeschouwers terecht kunnen, zijn de Saint-Remaclekerk van Marche en het Maison de la Culture Famenne Ardenne.

Het MuBaFA bestaat uit zeven concerten in één lang weekend. Voor een heuse duik in de baroktijd staat ook een barok geïnspireerde maaltijd op het programma, als een knipoog naar die periode toen bepaalde groenten ontdekt werden, zoals de aardappel of de tomaat.

Op 7, 8 en 9
oktober 2016

in de gemeenten
EREZÉE,
HOTTON,
MARCHE-EN-FAMENNE
en RENDEUX.

Online reserveren
of tickets ter plaatse.

B1-C1

FESTIVAL MUBAFA

info@mubafa.be

www.mubafa.be

En dat is nog niet alles! De deelnemers aan de Masterclass, een soort van post-master voor de leerlingen van het conservatorium, brengen zelf ook een concert. Dat is de vrucht van de specialisatie die ze twee weekends lang bij internationaal vermaarde docenten volgden.

Het festival beperkt zich trouwens niet tot muziek. Tijdens dit mooie ontdekkingsweekend zijn er ook lezingen en andere tentoonstellingen gepland. De grote kracht van het festival is dat het plaatsvindt tijdens het tweede weekend van oktober, als de grote muziekfestivals zoals Le Royal Juillet Musical al voorbij zijn.

De barok, dat is voor Baudouin...

"Een tijd van contrasten. Dat is te voelen in de ritmes, die langzaam en dan weer snel zijn, bezadigd of dynamisch. Barok is zeer menselijk. De barokkunst is helemaal niet rationeel. "Het is een muziek die het gevoel aanspreekt, die tot op het bot gaat."

Fascinerende plekken

De concerten zijn ook uitzonderlijk omdat ze op uitgelezen locaties plaatsvinden. De kerk van Melreux behoort tot deze erfgoedpareltjes. Tijdens haar restauratie werd ze volledig herschilderd door Italiaanse schilders, die de oude technieken

toepasten, zoals het gebruik van eiwit. Zo is ook Ny een wondermooi dorp, waar het publiek dit jaar een trio van jongeren van 25-26 jaar aan het werk zal kunnen zien, onder wie een klavecimbelspeler en een slagwerker. Een mix van barokmuziek en een wat jazzy ritme, die zeker ontspannend zal zijn. En Baudouin fluistert ons toe dat zijn favoriete locaties de kerken van Marcourt en van Rendeux-Bas zijn, waar de akoestiek perfect is.

ARDENS VAKMANSCHAP

Tekst: Françoise Lutgen

Wol is nuttig, goede handelswaar, oogt altijd mooi en is soms zelfs 'heilig'. Het materiaal had in ieder geval een plaats in alle grote beschavingen sinds de mens bestaat. De symboliek van het schaap en van het weven speelde een doorslaggevende rol in de kunsten en ambachten, in de denken en leefwerelden van allerlei culturen.

EMAAR WELKE PLAATS HEEFT WOL MAAR NOG BIJ ONS?

Met zijn lichte, buigzame maar toch sterke vezels met hoge rek is wol een gezonde, hernieuwbare en 100% biologisch afbreekbare grondstof. Het is gegeerd materiaal voor breiwerk maar ook voor ander textiel, geweven kledingstukken, meubelstoffen, vloerbekleding, ... Wol is ook erg in trek voor heel andere, minder bekende toepassingen. Het is moeilijk ontvlambaar materiaal en geeft geen giftige rook af. Dit zijn de enige vezels die toegestaan zijn in vliegtuigen, treinen en nachtclubs! Wol isoleert uitstekend tegen warmte en geluid, is gezond en milieuvriendelijk en kan gebruikt worden voor het isoleren van wanden en daken in aanbouw. Al deze kwaliteiten verdienen zeker wat meer aandacht!

edel en
natuurlijk

De vzw

"Filière laine"

Het begon allemaal in 2010 na een aantal gesprekken tussen Sophie Deger en Ygaëlle Dupriez (NGE 2000), Patrice Rampanelli (Bergerie du Gros Cron in Lahage) en enkele andere betrokkenen. Zij vroegen zich af wat er met de wol uit hun streek gebeurde, wie het materiaal verwerkte, wie het kocht. Dat zelfde jaar werd een eerste 'woldag' georganiseerd in Saint-Hubert. Zeventig mensen uit alle sectoren nemen er aan deel. Het algemene besluit van de dag is dat wol als grondstof ondergevalueerd wordt. In 2011 wordt een stuurcomité

samengesteld. Dan gaat het snel, De vzw 'Filière laine' wordt opgericht. De coördinatrice Ygaëlle Dupriez, een boeiende vrouw die er helemaal voor gaat, steekt er al haar energie in om banden aan te moedigen en te smeden tussen de spelers van de hele keten: de kwekers (liefhebbers of beroeps), de scheerders, de ambachtswerkers, de ondernemers-projectleiders, de verenigingen van het type museum, de ontwerpers, de designers. Ze doet er alles aan om de belangen van alle betrokken partijen te verdedigen.

www.laines.be

Een GESPREK met Ygaëlle Dupriez en Patrice Rampanelli

Welke zijn de hoofddoelen van uw vereniging?

"Filière laine heeft eigenlijk een hele reeks doelstellingen. Eerst de consument bewust maken van de waarde van wol. Wij willen het werk van de schapentelers in stand houden, op de lange termijn. Het doet er niet toe of het hun beroep of een hobby is. Dat geldt ook voor de ambachtsmensen. Het is zaak om de activiteit rond de wolverwerking bij ons, in onze streek, ons land, te beschermen en zelfs te doen toenemen. Wol is een lokale, edele en duurzame natuurlijke hulpbron, die al onze aandacht en onze steun verdient. We willen duidelijk maken dat dit materiaal ook vandaag erg nuttig is."

'Filière laine' is nog piepjong, maar welke nieuwe dingen heeft ze bijvoorbeeld al aangebracht?

"Een van de eerste bijdragen van de Filière was de

telers zelf bewust maken van het potentieel van hun wol. Velen dachten dat hij van slechte kwaliteit was en besteedden er amper aandacht aan. Ze beschouwden die wol eerder als 'afval' dat moest beheerd worden. Ze hebben intussen geleerd dat er zoveel mee kan gedaan worden, naargelang het ras dat ze kweken. Dus zien ze ook veel meer toe op netheid en kwaliteit. Wij verdedigen een verkoopprijs die niet onder de scheerprijs ligt! Een andere belangrijke krachtlijn is de actoren uit de wereld van de wol samenbrengen. Door de contacten die dankzij de Filière gelegd worden, zien de mensen wat de anderen doen en wat ze eventueel samen kunnen doen. Dat leidde tot nieuwe activiteiten en interessante commerciële ontwikkelingen tussen producenten en lokale creatievelingen, die elkaar vroeger niet kenden."

Patrice, enkele woorden over wat uw kwekerij kenmerkt?

"Wij hebben in 2000 de hoeve van mijn schoonouders overgenomen en ons toegelegd op de rechtstreekse verkoop (kort circuit) van pakketten biologisch lamsvlees. Onze stapel telt 250 schapen, vooral Texel en Suffolk. Ik heb altijd bijzondere aandacht gegeven aan de wol, zijn netheid, de scheerkwaliteit en het sorteren daarna. In 2012 hebben we een partnerschap gesloten met Le Relais de Coccinelles voor de fabricage van gekleurd garen. We gingen samen met een aantal andere kwekers in zee met de firma DBCWool, die dekbedden van 100% Belgische wol fabriceert (www.lanado.be)!"

Ik ben mij heel bewust van de verwachtingen van bepaalde ambachtsmensen-ontwerpers en beliste daarom onlangs om

te starten met een kleine kwekerij van een zeldzaam ras, Wensleydale. Ik doe het vooral voor hun unieke vacht."

We hebben Patrice in het midden van zijn weiden gezien, tussen zijn ooien ... Hier, in Lahage, op een steenworp van Gros Cron, een geologisch hoogtepunt in dit mooie hoekje van de Gaume, heerst een bijzonder zachte en vredige harmonie tussen de herder en zijn schapen ...

Lahage - C4

BERGERIE DU GROS CRON

rue du Gros Cron, 101
B-6730 Lahage (Tintigny)
+32 (0)63 41 26 30
rampanelli.winance@skynet.be

"De Wensleydale schapen hebben een atypische en sympathieke houding en dragen fijne pijpenkrullen op heel hun lichaam en die zelfs hun ogen bedekken."

"LA LAINE DES COCCINELLES"

Naast haar functie als coördinatrice van de vzw Filière Laine creëerde Ygaëlle dan weer dan weer haar eigen merk, 'La Laine des coccinelles'.

"Ik wou weten hoe het er op het terrein aan toeging, in alle stappen van de verwerking en bewerking van wol, tot aan de verkoop. Eerder dan anderen raad te geven, wou ik zelf het voorbeeld stellen en uit ervaring kunnen spreken!"

Ze koopt de wol van drie verschillende fokkerijen. Een daarvan is de kwekerij van Patrice, de twee andere liggen in Frans Lotharingen. Zo kan ze zwellende vezels mengen onder zachtere en fijnere. De wol wordt gewassen bij Traitex in Verviers, het enige bedrijf dat nog ruwe wol wast in Wallonië.

Het is ook een van de laatste in Europa en staat bekend voor de hoge kwaliteit van zijn productie (www.traitex.be). Vervolgens wordt de wol gesponnen in kleine familiale spinnerijen in Frankrijk. Ygaëlle verkoopt rechtstreeks breiwool die ze zelf ambachtelijk verft met milieuvriendelijke kleurstoffen. Haar topproducten? Sokken, handschoenen en tricothandtassen die erg soepel en praktisch zijn en worden vervaardigd door

een klein bedrijf in Doornik (CEETEX). Dit fabriceert ook onder meer tricotstukken voor het Amerikaans leger, maar ook de beroemde truien van Stromae!

Lahage - C4

LA LAINE DES COCCINELLES

rue Saint-Hubert, 4
B-6730 Lahage (Tintigny)
+32 (0)475 47 98 17
ygaelle@skynet.be
www.lalainedescocinelles.be

vzw Ecocentre des Fagnes-Ardenne "LA FERME DU MAFA"

Het leven van **Marie Pirson**, die het Ecocentre leidt, stond altijd al in het teken van de biologische en verantwoordelijke landbouw, van onderlinge hulp, van solidariteit, de bewerking van de aarde, fair trade, de overdracht van kennis en het behoud van oeroude werkwijzen. Dat zijn voor haar geen ijdele begrippen. Ze past ze toe, leeft er naar en brengt haar omgeving deze 'goede manieren' bij.

Marie organiseert opleidingen onder de noemer 'Van schaap naar wol'. Deze zesdaagse opleidingen zijn erg leerrijk. Onder de vleugels van kenners of van vakmensen wordt les gegeven over de verschillende schapenrassen, over de specifieke manieren om ze te scheren, en de beste toepassing van hun wol, evenals de verwerking en bewerking: spinnen, viltten, natuurlijk verven, verwerking van het garen.

Manhay - C1

LA FERME DU MAFA

rue du Mafa, 14
B-6960 Manhay
+32 (0)86 45 54 04
info@ecocentre.be
www.ecocentre.be

Een belangrijke etappe HET SCHEREN

We hebben afgesproken op een regenachtige junidag met Sébastien Ferailles, een professionele scheerder. Zijn beroep sterft langzaam uit. De oude en jonge schapen van Fabian Collard, kweker in Nives-Vaux-sur-Sûre, kunnen niet langer wachten. Om ze te kunnen scheren en hun wol te kunnen gebruiken, werden ze enkele dagen lang droog gehouden.

Fabian Collard houdt van zijn dieren, een stapel van zowat zestig

Suffolk-schapen. Dat zie je aan zijn zorgzaamheid. Die passie voor schapen heeft Sébastien Ferailles altijd gehad. Deze jonge, rustige scheerder stelt zowel de schapen zelf als de kweker gerust.

"Ik scheer nu tien jaar professioneel schapen. Twee jaar geleden heb ik de Bowen-methode aangeleerd, een Nieuw-Zeelandse techniek die het dier geen stress geeft en die soepeler en comfortabeler is voor de scheerder."

Bergelaine

Samen met een groepering van een vijftal fokkers heeft hij een vereniging opgericht voor de verkoop van wol tegen de juiste prijs van de kweker aan de consument: Bergelaine. Sébastien en zijn partners hebben een mooi product op de markt gebracht, waarvan ze de prototypes aan een Waalse ontwerper toevertrouwen: drie multifunctionele, originele tassen/slaapzakken van uitzonderlijke kwaliteit.

- **LA BERGERIE DE LISBELLE** in Rendeux
<https://bergeriedelisbelle.wordpress.com>
 - **LA FERME DES CRUTINS** in Sugny
www.fermedescrutins.com
 - **LA FERME DU VIVROU** in Hubermont
www.fermeduvivrou.be
 - **JEAN-MICHEL DELEUZE** in Heyd
 - **LAURENT DUBOIS** in Mont-Houffalize
- en Sébastien Ferailles.

Maar waarom scheren?

"Schapenwol bestaat uit vezels die voortdurend groeien. Het scheren gebeurt vooral om gezondheidsredenen (schimmel en parasieten vermijden). Een schaap besteedt 40% minder energie aan de aanmaak van nieuwe wol dan aan het onderhoud van zijn oude vacht. Meestal zijn er twee scheerbeurten per jaar. Voor het Suffolk-ras is dat een eerste keer in de winter, net vóór het werpen

van de lammeren. De wol is dan bijzonder mooi, een beetje zoals het haar van zwangere vrouwen!" (We glimlachen ...)

De meeste kwekers willen de wol niet houden. Als hij van goede kwaliteit is, sorteert Sébastien meteen ter plaatse, in zijn bestelwagen die voor deze activiteit uitgerust is. Hij neemt de wol mee die schoon, verwerkbaar en exploiteerbaar is.

À pas feutrés

Véronique Corman woont in Sommethonne, een dorpje in de Gaume. Ze verwelkomt u met een brede glimlach in haar atelier 'thuis'.

Daar oefent ze een nogal ongewone beroepsactiviteit uit. Ze bewerkt namelijk viltwol en maakt originele voorwerpen uit dit mooie materiaal. Véronique heeft al een grote artistieke bagage (beeldhouwen aan St-Luc en de Beaux-Arts in Luik) en volgde ook een opleiding kruidenkunde. Ze is altijd al gevoelig geweest voor biologische werkzaamheden. Haar werk vandaag wordt dan ook aangestuurd door deze twee polen.

Hoe kwam u op het idee om voorwerpen uit viltwol te maken?

"Dat heeft met verschillende factoren te maken. Toen ik klein was, ging ik graag kijken naar de schapen die

mijn grootvader fokte. De bewerking van wol, spinnen, kleuren, viltten heb ik eerst van mijn schoonmoeder geleerd, vijftien jaar geleden al! Ik werk graag met volume, met de materie, het plastische van wol en vilt trekt mij aan. Na de noodzakelijke financiële denkoefening heb ik in 2014 de sprong gewaagd en mijn activiteit opgezet."

Van waar komt de wol die u gebruikt en hoe verwerkt u hem?

"Ik werk enkel met lokale wol van biologische fokkerijen. Om te viltten, is Merinoswol ideaal. Ook de Roux Ardennais of de Noir du Valais leveren wol die goed te viltten is. Door de contacten met de kwekers uit de regio ontdekte ik zeer mooie wolsoorten, onder meer bij een jonge fokker die 12 km verder woont, in Frankrijk. Ik startte net een samenwerking met een kweker uit de Belgische

Ardennen om een grote hoeveelheid vilt voor sloffen te fabriceren. Ik werk ook samen met Bergelaine. Voor het viltten gebruik ik gekaarde wol. Elke wolvezel bestaat uit schubben. Viltten is in zekere zin de schubben in elkaar doen haken. Dat is best een hele opdracht. Ik blijf dus mijn technieken verfijnen en aangepaste instrumenten kopen. Samen met mijn schoonvader werk ik nu aan een viltmachine die bijna klaar is. Ik verf mijn wol zelf met natuurlijke pigmenten."

Wol is erg kneedbaar en rekbaar, is ook warm en laat tegelijk de huid ademen. Dat zijn zeer handige voordelen. Véronique vervaardigt bijna vooral sloffen, voor groot en klein! Ze ontwerpt ook soepele hoeden in originele vormen en kleuren.

Daarnaast organiseert Véronique geregeld workshops: om nader kennis te

maken met wol en de bewerking van het materiaal (sorteren, wassen, kaarden, plantaardig kleuren) of om te leren werken met vilt in volume en zonder naad. Deze workshops kunnen op maat georganiseerd worden!

U kunt Véronique en haar creaties treffen op het **Salon bio Aubépine** in Aarlen, op 1 en 2 oktober, op de

markten van Avioth (eerste zondag van de maand en op de kerstmarkt op 10 en 11 december) en op de **bio-markt van Aarlen** (elke vrijdag vanaf 16 uur).

Een superschattig en origineel geboortegeschenk?

Bestel een paar 'persoonlijke' slofjes, in de kleur die u zelf kiest, met of zonder motief, in mooi en zijdezacht materiaal van bij ons...

Sommethonne - C4

À PAS FEUTRÉS

Rue Haute, 63
B-6769 Sommethonne
(Meix-devant-Virton)
+32 (0)470 63 49 58
contact@apasfeutres.be
www.apasfeutres.be

Au fil des envies

Anne-Catherine Pierrot, nog een ontwerpster met een passie voor vilt.

Deze jonge professionele fotografe en moeder van drie, vervaardigt unieke stukken uit gevilt of gebreide wol: armbanden, haarbanden, tassen, boleo-rojasjes, ... Haar mooie werk is altijd gemaakt van lokale wol die ze zelf van a tot z bewerkt en verwerkt.

Zij was het die in mei 2015 de wedstrijd 'Avec 100g de laine' (met 100 gram wol) won, die Filière laine organiseerde. Elke deelnemer moest een voorwerp indienen dat met 100 gram ruwe, gewassen, gesponnen of gekaarde wol gemaakt was. Anne-Catherine kwam voor de dag met een prachtige lichte bol/bal waarin je

moet kijken, als in een moederbuik, maar vatbaar voor nog veel andere interpretaties... (Foto pagina 47)

In de loop van het jaar biedt Anne-Catherine een aantal workshops rond wol en vilt aan. Dat doet ze in partnerschap met het cultureel centrum van Rossignol. Houd dus de ogen open voor het programma van het seizoen 2016-2017. Maar er zijn

ook workshops 'op maat' mogelijk.

Porcheresse - A2

AU FIL DES ENVIES

rue du Culot de Lahaut, 75
B-6929 Porcheresse (Daverdisse)
+32 (0)474 89 24 70
annecatherinepierrotphoto@gmail.com
www.aufildesenvies.be

'Le Pavillon du Mohair'

**** Ergens goed garen bij spinnen, betekent ergens voordeel van hebben. Spinnen is een bezigheid die ook vaak terugkomt in sprookjes en in de mythologie. Doornroosje spant natuurlijk de kroon, maar de dochter van de molenaar uit Repelsteeltje spint goud uit stro! De schikgodin Klotho (klothein betekent spinnen in het Grieks) spon de levensdraad en dan is er natuurlijk nog Arachne, die volgens de Griekse mythologie het spinnenweb deed ontstaan ...**

ANGORAWOL? Een verhaal van konijnen!

Nee, Angorawol is niet het garen van de Angorageit. De Angorageit produceert wol die 'mohair' genoemd wordt. De wol met dezelfde naam komt van het Angorakonijn ...

Wie aan wol denkt, ziet meteen een schaap voor zich. Nochtans zijn nog heel wat andere dieren leveranciers van garen, niet alleen om er bij te spinnen, maar ook om te weven, te breien, te haken. In Baclain, op een boogscheut van Gouvvy werd een hoeve omgebouwd tot mohairpaviljoen. Aan het roer van dit bedrijf staat een zachte, glimlachende maar vooral vastberaden dame.**

In het begin hield Sylvia enkele Angorageiten thuis, gewoon omdat ze dat leuk vond. De stapel groeide echter al snel en bestaat nu uit een vijftigtal dieren. Ze kweken is veeleisend en houdt nooit op. Daarnaast maakt Sylvia ook ontwerpen op basis van mohairwol. Dat allemaal samen is nu een voltijdse dagtaak en dus haar beroep, dat ze met veel passie uitoefent!

Vandaag baden de Ardennen in het zonlicht. Het is een mooie dag om kennis te maken met de schattige, aanhankelijke en

familiale geiten die Sylvia trouwens 'haar meisjes' noemt!

Sylvia, vertel ons eens welke weg u aflegde van het scheren van uw geiten tot de wol en de creaties die u maakt en verkoopt?

"Angorageiten zijn echt gemaakt voor wol. Al hun energie gaat naar de mooie, lange, fijne en zijdezachte vezels van hun vacht. We scheren ze twee keer per jaar, in februari en in augustus. In België bestaat er geen spinnerij die deze heel aparte wol kan spinnen. We vervoeren onze wol dus naar een coöperatieve in de Tarn, in Frankrijk (SICA MOHAIR). Daar wordt eerst het grote sorteerwerk gedaan, om de verschillende categorieën mohair te scheiden. De 'kid mohair', die van de jonge dieren komt, heeft de beste kwaliteit en is ideaal voor zachte huidvriendelijke creaties.

Wij recupereren ongeveer 70% van het gewicht van de aangevoerde wol: bolletjes wol in verschillende tinten, stukken stof ... Ik verkoop deze producten, maar ik ontwerp zelf ook kledingstukken, ofwel uit tricot met het garen of genaaid met de geweven stoffen."

Op de kapstokken hangen mooie truien, vestjes en jasjes, op de rekken glijden onze handen over de zachte, aangename bollen, tussen de luchtige en kleurige stola's ... we hebben al zin om ons helemaal in deze zijdezachte wol te wikkelen ...

Baclain - D1

LE PAVILLON DU MOHAIR

Baclain, 10
B-6674 Gouvvy
+32 (0)473 25 28 78
sveithen@gmail.com
www.le-pavillon-du-mohair.be

Animalaine

Waar? In Bizôry, een Ardens dorpje dicht bij Bastenaken, op een steenworp van het beroemde Mardasson.

Animalaine is een 'levend(ig)' museum waar groot en klein de boeiendste dingen kunnen ontdekken. In het dierenpark volgt u eerst de route tussen de omheiningen waar 25 woldragende diersoorten hun rustig leventje leiden. U ontdekt er verschillende schapenrassen, Alpaga's en zelfs Angorakonijnen. Het wolmuseum stelt u daarna de verschillende stappen in de wolbewerking voor, met een overzicht van de oude en hedendaagse technieken, de fasen in de verwerking van wol: scheren, wassen, kaarden, spinnen, viltten, weven, ... Om af te sluiten, brengt uw bezoek u naar een huis waar alles nog is zoals vroeger en dat u meer vertelt over het leven en de beroepen van toen.

Animalaine en de **vzw La Source**, die eraan verbonden is, vertellen u vooral een fantastisch menselijk verhaal, dat gedragen wordt door mensen die bewondering opwekken. De teugels van de plek zijn in handen van vrijwilligster **Paule Riffon**, die vandaag bijgestaan wordt door haar zoon **Michaël**. Als echtgenote van een huisarts nam Paule al vanaf 1974

kinderen in huis die met gedragsstoornissen kampten. Nochtans was ze toen zelf al mama van vier. Paule is een nederige maar doortastende vrouw, die veel genegenheid te bieden heeft. Een vrouw die vol moed de mouwen opstroopt om voor de zwaksten te zorgen. De kinderen werden groot. Toen stelde zich de vraag wat ze met hun volwassen leven zouden doen, hoe ze het juiste werk zouden vinden om op eigen benen te staan en zich te ontplooien.

Op dat moment stond in Bizory een schapenhouderij te koop. Ouders konden Paule overtuigen, sommigen droegen zelfs hun steentje bij om de houderij te kunnen kopen. Er was een grondige renovatie nodig. Het hele verhaal vroeg zeer veel lef en doorzetting, maar het project werd tot een goed einde gebracht. Het idee voor een plek die een museum van oude traditionele voorwerpen

moest worden, kreeg geleidelijk vorm. En zo ontstond een levend museum rond alles wat met wol te maken heeft. In 1994 was het centrum Animalaine een feit en het bleef sindsdien evolueren.

Vandaag wonen hier dertig gehandicapte personen, sommige in huisjes, appartementen of in de gemeenschappelijke woning. Er werken een tiental opvoeders. Ze zijn polyvalent en begeleiden de gasten, maar verwelkomen ook het publiek (bezoeken, workshops voor kinderen, cafetaria, ...), verzorgen de dieren en bewerken de wol. De gasten zelf worden naargelang hun mate van zelfstandigheid, ingezet voor alle taken. Iedereen steekt de handen uit de mouwen bij Animalaine, waar het prettig leven is, met respect en waardigheid ...

Aarzel zeker niet om contact op te nemen met het centrum voor een persoonlijk bezoek met gids, een recreatieve workshop ...

Bizory - C2

ANIMALAINE

Bizôry, 5
B-6600 Bastogne
+32 (0)61/21.75.08
animalaine@live.be
www.animalaine.com

Het
Levend(ig)
Museum

DE ARDENNEN ZONDER GRENZEN

Tekst: **Fanny Lardot** en **Julien Polet**

DE ARDENNEN, FILMLAND?

De Ardennen zijn de streek van goed bewaarde wouden en landschappen, een eeuwenoud erfgoed, dorpen met een menselijk gelaat. Deze eigenschappen trekken natuurlijk de toeristen aan, maar laten zeker ook de beroeps van het grote en kleine scherm niet onverschillig. Voor velen zijn en blijven de Ardennen een onuitputtelijke bron van inspiratie, zoals blijkt uit de recente series 'La Trêve' en 'Ennemi public'.

Niet alleen kan de Gaume bogen op een van de oudste filmfestivals van België, meer en meer acteurs en technici van de zevende kunst zijn ook afkomstig van of wonen nog altijd in de Ardennen. Maar wat haalt filmmakers naar ons? We hebben zo ons vermoeden...

Yam Dam

Stéphanie Blanchoud
en Matthieu Frances
(Ennemi public)

CINÉ PATRIA,

EEN FAMILIALE PASSIE

VOOR DE 7DE KUNST

Wist u dat België een smeltkroes is van filmevenementen? Niet minder dan 50 festivals zijn gewijd aan de film, in alle genres (liefde, fantastische film, politie, Franstalig, kortfilm, enzovoort). Eén van de oudste (op twee na) in de lijst loopt bij ons, in Virton (het Europees Filmfestival van Virton - FFEV). De 37ste editie vindt plaats november 2016 (van 10 tot 19/11), zeer binnenkort dus. Deze must voor alle cinefielen danken we aan **ANDRÉ CADET**, onze heel eigen Monsieur Cinéma.

"Het zal u misschien verbazen, maar ik ging niet vaak naar de film toen ik jong was. Ik groeide op in een klein dorp en de dichtstbijzijnde zaal was meer dan tien kilometer ver. Dat was in die tijd een hele expeditie. De passie kreeg mij pas te pakken toen ik aan de normaalschool in Aarlen studeerde. Eén van de Broeders Maristen leerde mij de zevende kunst kennen en er van houden, met alles erop en eraan (beelden, producties, spel van de acteurs, enzovoort). Deze oefening was moeilijk, maar noodzakelijk om het medium goed te beheersen. De films kwamen vaak uit het buitenland, in originele versie met ondertitels (Zweedse films bijvoorbeeld!)"

HET BEGIN

ALS UITBATER

"In september 1967 kreeg ik de kans om de programmering van de parochiezaal van Virton over te nemen, die in 1946 openging (de huidige bioscoopzaal Patria). Ik beleefde al snel veel plezier aan de ticketing en het commercieel beheer. Ik heb meteen ongecensureerde films willen vertonen. In die tijd waren naakt- of rauwere geweldscènes eerder zeldzaam, maar ze lokten de toeschouwers wel! En dan kwamen de dulle jaren zeventig, met 'La grande bouffe', 'Les Valseuses', 'A Clockwork Orange', enzovoort."

De parochiezalen werden geopend door de pastoors om de commerciële zalen te counteren of om middelen te verzamelen voor renovaties of bouwwerken (school, kapel, enzovoort). Zij selecteerden de films (en dus de beelden). De films die niet beantwoorden aan de 'juiste' criteria werden gecensureerd. In die tijd was naakt op het scherm gewoon ondenkbaar.

André Cadet en zijn echtgenote

TWEE VOLTUJDSE JOBS

"Beetje bij beetje, ondanks mijn baan als leerkracht (André Cadet heeft een loopbaan van onderwijzer en daarna van directeur achter zich), ben ik de volwaardige beheerder van de bioscoop geworden. In 1986 maakte ik dit beheer professioneler door zelfstandige te worden. Onlangs, in 2013, heb ik de zaal 'Nos Loisirs' in Saint-Mard overgenomen, die sinds 2004 gesloten was wegens gebrek aan publiek. Ik heb ook geïnvesteerd in nieuwe projectietechnieken (zoals voor Ciné Patria) met de overstap van het 35mm-formaat (grote spoelen zijn volledig verouderd) naar digitaal. Dankzij de digitale techniek kan ik gelijk welke film krijgen die op het Belgisch grondgebied geëxploiteerd

wordt, zonder enige echte beperking. Vroeger moesten we wachten tot hij niet meer vertoond werd in een grotere zaal om de spoelen te krijgen. Vandaag gaat het allemaal veel sneller!"

Deze passie deelt André met heel zijn gezin (BVBA Ciné-Cadet). Zijn echtgenote, zijn vier kinderen en zes kleinzonen kennen het kleinste hoekje van de Patria-zaal. Dat leidde tot roepingen (cameraman, filmselecteerder voor het festival, enzovoort). "Ik heb altijd getracht om de geesten open te stellen voor alle films van het festival, met de hulp van mijn zoon Etienne."

HET 'FFEV'

Maar laten we het over het Europees

Filmfestival hebben. In 1980 wordt Virton Europese culturele hoofdstad. Meteen komt André met het voorstel op de proppen om een retrospectieve van een week te organiseren over de Europese film. Er worden 12 films vertoond, die volop succes oogsten. Zoveel zelfs dat ze herhaald worden om het publiek tevreden te stellen. "Ik wou altijd al graag een filmclub oprichten, met films buiten de commerciële circuits, zoals ik ze aan de normaalschool had leren kennen. Dankzij het festival kon ik cinematografische nieuwigheden combineren met debatten met kijkers."

EEN VIERSTERREN-PROGRAMMA

Het Festival trekt nog altijd veel volk (bijna 10.000 kijkers in 2015) en dat is te danken aan het uitstekende programma en zijn gezellige sfeer. In 2010 wordt Virton trouwens de stad van de zevende kunst. Tijdens het festival zijn meestal de films te zien die op de Croisette en tijdens de Berlinale in de kijker liepen. Zware kost, dus. Maar er zijn ook avant-premières en 'ongeziene' films die maar weinig vertoond worden (of zelfs helemaal

De bar van Ciné Patria

Virton/Saint-Mard - C4

André Cadet met de regisseur Bouli Lanners

CINÉ PATRIA

rue des Fossés, 20
B-6760 Virton
+32 (0)63 57 81 04

Ciné Patria Virton

CINÉ NOS LOISIRS

rue Léon Colleaux, 34
B-6762 Saint-Mard
+32 (0)63 57 60 10

Ciné Nos Loisirs Saint-Mard

www.cinepatria.be

niet). Voor deze laatste is dit evenement een 'tweede kans' om door het grote publiek ontdekt te worden. Het zijn dus de films die vaak niets te maken hebben met de grote Hollywoodmachines, maar die het trouwe publiek dat kwaliteitscinema wil, voldoen.

"Het klopt dat het niet altijd makkelijk is om te blijven bestaan naast andere festivals met enorme middelen. Maar in de voorbije 36 jaar wisten we vertrouwensbanden te smeden met de producenten, de distributeurs en de film liefhebbers. Zij stellen al hun vertrouwen in ons voor de samenstelling van het programma. We denken eraan om het aantal vertoningen op te trekken, onder meer met kortfilms. Laten we niet vergeten dat Virton sinds 2010 de eretitel van 'Stad van de zevende kunst' draagt!"

Ondanks de druk heeft het 'FFEV' altijd een zeker aura gehad in de streek. Sinds 2015 maken de twee bioscopen van André deel uit van het Europa Cinéma label, een internationaal netwerk van bioscoopzalen die er zich toe verbinden om Europese films te verdelen. Het doel is operationele en financiële steun te bieden aan de promotoren van deze films die het grote

publiek niet zo gauw bereiken.

ALTIJD MEER CINEMA

"Tijdens het jaar organiseren wij een aantal vertoningen, in partnerschap met de Fédération Wallonie-Bruxelles en het Centre du Cinéma. Waarom? De regisseur of een deel van de filmploeg is van de partij (zo kwam de Belg Joachim Lafosse zijn film "L'économie du couple" voorstellen). De filmdebatten worden altijd erg gesmaakt. Voor wie graag bibbert en beeft, zijn er onze 'Horrorachten', die hun heel eigen fans hebben. En tot slot worden tijdens het festival op dinsdag (Ciné Patria) en donderdag (Ciné Nos Loisirs) twee films in de categorie 'festival' vertoond, die heel goed in de selectie van het FEVV hadden kunnen zitten. De filmclub zet in zekere zin het Festival het hele jaar verder".

KORTE BERICHTJES VAN FESTIVALGANGERS

Catherine komt uit Californië, maar woont al lang in onze groene provincie. Ze kent Virton en zijn filmfestival goed. Zij en haar man Benoît zijn trouwe bezoekers.

Benoît: *"Het FFEV is op de eerste plaats een gemoedelijk festival. De kwaliteit van de geselecteerde films is ongelooflijk. Zo kunnen wij een ander soort cinema uit heel Europa leren kennen."*

Catherine: *"Het programma heeft ons nog nooit ontgoocheld, zeker met de films die bijna nooit eerder vertoond werden. De sfeer is echt tof en dat is zowel aan de organisatoren als aan de vaste 'klanten' te danken. We hebben ooit een Schotse vriend uitgenodigd voor de vertoning van een ... Schotse film. Engels is dan wel mijn moedertaal, maar sommige subtiele nuances van de dialogen ontsnapten me toch (en het publiek grotendeels ook, waarschijnlijk). Onze vriend schoot bijna altijd als enige in de lach! Dat maakte de hele situatie nog grappiger."*

Wie graag een hapje wil eten op een boogschuit van Ciné Patria, kan terecht in **LE FRANKLIN**, voor een traditionele Franse keuken, maar ook een ruime keuze aan pizza's. In het begin ging het om de andere historische bioscoop van Virton (de eerste vertoningen dateren van 1911). Vandaag is er dus een restaurant dat helemaal in het teken van de zevende kunst staat. Daarvan getuigt de inrichting met oude projectoren, filmaffiches en de mooiste filmmuziek. Het restaurant biedt zelfs een menu aan dat rond de zevende kunst opgebouwd is met een kaartje voor Ciné Patria en Nos Loisirs, om uw avond verder te zetten in de wereld van de film.

www.lefranklin.be

Nog meer korte berichtjes zijn te vinden op onze blog:
<http://blik-ardennen.luxembourg-belge.be>

CLAP VOOR HET VOETLICHT

In 2007 sloot de Provincie Luxemburg zich aan bij de piepjonge Luikse vzw CLAP. Het doel? De aantrekkingskracht op filmgebied van de twee provincies professionaliseren en doen toenemen, door nationale en buitenlandse opnames gemakkelijker te maken. Een jaar later wordt ook de Naamse regio er bij betrokken.

Vandaag staan vier mensen in voor die specifieke taken. We hadden een ontmoeting met JEAN-FRANÇOIS TEFNIN en FLORENCE CONRADT in hun kantoor van Pôle Image in Luik.

Jean-François Tefnin en Florence Conradt

“Clap, dat is vooral een dienst die informatie geeft en assistentie verleent aan de beroeps van de film, de audiovisuele sector, Belgen en buitenlanders. Het kan gaan om kortfilms of langspeelfilms, reclamespots of bedrijfsfilms, het doet er niet toe. Wij zoeken bijvoorbeeld filmlocaties op basis van de wensen van de regisseurs. Wij hebben ook lijsten van acteurs, figuranten en technici en zorgen voor contacten met de pers of met lokale overheidsdiensten. We spelen dus een bemiddelende rol”, licht Jean-François toe.

In acht jaar tijd ondersteunde Clap meer dan 800 filmprojecten van alle slag. “Onze waaier van activiteiten groeit naarmate de projecten toenemen. Administratieve hulp, de organisatie van castings, de toekenning van beurzen, parkeerplaatsen

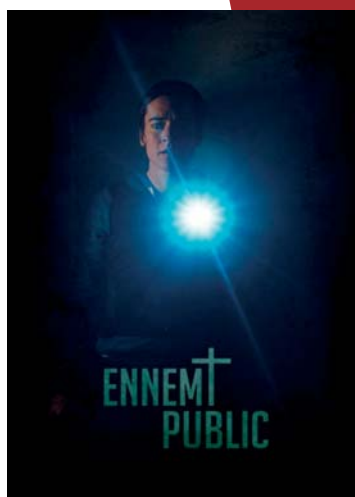

Clément Manuel (Ennemi public)

CLAP ASBL/VZW
Pôle Image de Liège
rue de Mulhouse, 36
B-4020 Liège
+32 (0)4 266 98 33
info@clapwallonie.be
www.clapwallonie.be

U hebt een vakantiewoning, een traditioneel woonhuis, een grote tuin, een zwembad of waarom niet, een kasteel? U wil wel eens proeven van de filmwereld? Stel dan uw eigendom te huur. Op deze website kunnen private personen opnamelocaties voorstellen aan producenten die specifieke decors zoeken!

www.cinemawallonia.be

voorbehouden, arrangementen afspreken met hotelhouders, enzovoort. Samen met Wallimage en de andere Waalse onthaaldiensten bieden wij nu ook een gegevensbank aan van vrij toegankelijke draailocaties. In ons werk zijn de sociale netwerken fantastische instrumenten. Wij communiceren via Facebook voor heel gerichte vragen, zoals een grote keuken in het midden van een loft voor een reclamefilmpje.”

Clap wil ook het Waalse publiek warm maken voor de Belgische film. Met dat doel voor ogen werd al een aantal activiteiten opgezet. “La caravane du court” (februari tot maart) is een rondreizend festival dat halt houdt in de drie provincies om vijf Belgische kortfilms te vertonen (die al een prijs of erkenning kregen). En in aanwezigheid van de regisseurs, alstublieft! Een mooie kans om artiesten te ontmoeten en hun wereld te ontdekken. Dit jaar deed de caravan de bioscopen van Hotton, Bouillon, Marche en Virton aan.

“In mei zijn we aanwezig op het festival Maili-Mailo op Fournau Saint Michel, in het kader van een wedstrijd ‘spelen voor de camera’. Deze demonstratie staat prioritair open voor studenten-acteurs en jongeren met al

wat ervaring en biedt ze de kans om de facetten van een opname te leren kennen, met de steun van een professioneel team. Wij organiseren ook stages voor jongeren in Namen, ook weer met de bedoeling dat zij zich vertrouwd maken met de technieken en de instrumenten voor de regie.”

EEN GEDROOMD FILMDECOR

“Vóór Clap waren filmopnames in de provincie Luxemburg eerder zeldzaam. Het grootste probleem was de verplaatsing en het gebrek aan hotelcapaciteit voor de teams (idem voor Namen). De ideale plek is vaak ver van de grote centra te vinden. Maar de natuur en de dorpen van de Ardennen en de Gaume blijven onbetwistbare voordelen voor alle regisseurs die deze heel aparte sfeer zoeken. De RTBF-series ‘La Trêve’ en ‘Ennemi Public’ zijn een uitstekend bewijs. We hebben trouwens hard gewerkt aan het zoeken naar locaties. Het is onze collega Maxime die de abdij van Val Dieu voorstelde voor ‘Ennemi Public’. De grote trend vandaag zijn de mooie afgelegen wegen die zo typisch zijn voor Luxemburg”, weet Florence.

EEN HEEL ANDER BEELD VAN HET BOS

Als er iets te onthouden is van de recente opnames in de Ardennen en de Gaume, dan is het wel het bos. Verwarrend in ‘La Trêve’, gewelddadig in ‘Ennemi Public’, deze uitgestrekte loof- en harsbomen zijn een centraal personage in deze twee verhalen, waarin moorden en verdwijningen schering en inslag zijn. Ze zijn raadselachtig en bulken van oude verhalen en legendes, ze lijken ongestuurd en weerbarstig. En dat geldt ook voor bepaalde hoofdrolspelers die zo de bruuske en ruwe Ardenner vertolken. De werkelijkheid is natuurlijk heel anders! De regisseurs zijn vol lof over het hartelijke onthaal door de inwoners tijdens de opnames.

Florence geeft een woordje uitleg: “Voor opnames in het bos werken we nauw samen met de dienst Natuur en Bos. Dat vraagt tijd en geduld. Er zijn natuurlijk strenge regels die te maken hebben met de jachtperiodes, beschermde gebieden, enzovoort. Bovendien moeten wij de ideeën van de regisseurs kunnen omzetten in locaties.”

Christine Dargent
met François Damien

Het begon allemaal toen Christine een gratis blad in de bus vond. Daarin stond een advertentie voor een casting voor bijrollen. Het ging om de volgende film van Benoît Mariage, *Cowboy* (2007), met Benoît Poelvoorde. Die zelfde dag nog trekt Christine naar Marche-en-Famenne, waar ze meteen uitgekozen wordt, terwijl ze nooit ook maar één les toeneel kreeg.

Deze anekdote is niet de synopsis van een volgende film, maar wel de aftrap van het filmavontuur van **CHRISTINE DARGENTON**. Niets bestemde haar voor voor een carrière als actrice. Nochtans heeft ze op haar 54ste al acht langspeelfilms, zeven kortfilms gedraaid en meegespeeld in twee televisieseries.

Ze is afkomstig van Saint-Mard, maar woont al vele jaren in Verneuil-Grand op een steenworp van Montquintin. Deze zorghulp speelt met de camera en geeft replek op grote Franse acteurs van de Vijfhoek, zoals Daniel Auteuil en Isabelle Huppert.

"Ik ben het levende bewijs dat je om te acteren niet altijd via de grote kunst- en filmscholen moet gegaan zijn om een plaatsje te veroveren in het vak. Sinds de opnames van 'Cowboy' ben ik in contact gebleven met de regisseur, die ook les geeft aan het IAD (Institut des arts de diffusion) van Louvain-la-Neuve. Ik sta nu op de lijst van acteurs van de school en wordt dus vaak gecontacteerd door studenten. Toch vind ik het jammer dat ik me nooit in de materie heb gespecialiseerd."

PARCOURS VAN EEN ACTRICE

DE FILM, NATUURLIJK

"Ik ben nogal verlegen en kruip dus graag in de huid van anderen om me op een andere manier uit te drukken, kortom om de tijd van de opnames gewoon iemand anders te zijn. Ik speel vooral bijrollen, figureren en silhouet zeggen me niet zoveel. Ik had het geluk dat ik de hoofdactrice mocht zijn in een kortfilm met de titel 'Christine'. De regisseuse en ikzelf hebben trouwens allebei een prijs gekregen op het

Cowboy
Met Benoît Poelvoorde
(hiernaast)

festival 'Le Court en dit long' in Parijs (prijs voor de vrouwelijke vertolking' Dat is toch een mooie erkenning."

HET SUCCES VAN MOND-OP-MOND

"Ik heb het geluk dat ik zeer vaak rechtstreeks wordt gebeld voor opnames. Een bepaalde regisseur heeft mij in een bepaalde productie gezien en wil graag mijn medewerking. Dat geldt bijvoorbeeld voor de film 'Amour' met Jean-Louis Trintignant of recenter 'Périclès le Noir' met Marina Foïs en 'Souvenir' met Isabelle Huppert (komt uit op 31 augustus). Natuurlijk moet ik altijd eerst meedoen aan de casting, maar daar kan ik tijd voor maken.

De opnames vinden vaak plaats in België (Brussel), in het Groothertogdom of in Noord-Frankrijk en nemen enkele dagen in beslag. Het verste dat ik ooit geweest ben, was Calais en Rotterdam. Het scheelde ooit niet veel of ik had naar Mallorca kunnen gaan, maar ik was niet oud genoeg voor de rol, zo zie je maar (lacht)!"

Met de series 'La Trêve' en 'Ennemi Public' kon Christine niet naast een dergelijke nieuwe ervaring grijpen, de kleine deugniet. In de eerste speelt ze de echtgenote van de plaatselijke boer en in 'Ennemi Public' een verpleegster. "Ik was eerst gevraagd voor de rol van Marianne, de dame die in het bos woont, maar ik heb uiteindelijk mijn verpleegstersuniform gehouden." (Christine is zorghulp)

"Soms kan er een jaar voorbijgaan zonder dat ik draai, maar het volgende jaar werk ik dan mee aan drie of vier producties. Geduld is het trefwoord in dit vak. Maar ook geluk speelt mee!"

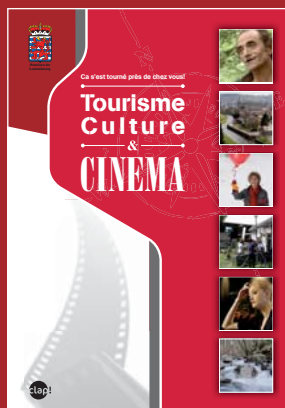
La Trêve

FILMTOERISME

In 2009 gaf Cinema Wallonia een brochure uit met alle opnamelocaties per provincie.

Dit project is een eerste stap naar een nieuwe vorm van toerisme, het filmtoerisme. Clap denkt in de toekomst aan de aanleg van didactische routes, met verwijzingen naar de films of series die er gedraaid werden, via een website en een mobiele app.

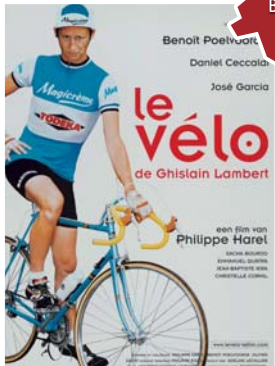
Maar in afwachting kunt u zelf al een tocht door de wereld van de film maken met onze eigen kaart (pagina 64-65).

Gratis downloaden:
www.cinemawallonia.be

Ennemi public

HET IS (HEEL) DICT BIJ ONS GEDRAAID*

Oud viaduct over de Semois in Herbeumont (La Trêve)

Van links naar rechts en van boven naar beneden:

- *La dorMeuse Duval*
- *The Program*
- *Hôpital de Sainte-Ode (La Trêve)*
- *Incognito*
- *Disparue en hiver*
- *L'empereur du goût*
- *Les Galapiats*
- *Chapelle ND Lorette de Remagne (Ennemi public)*

LANGSPEELFILMS

- *Alléluia* (2014)
Virton
- *Barrage* (2017)
Bastogne, Martelange, Tintigny
- *Boule & Bill* (2013)
Marche-en-Famenne
- *Calvaire* (2005)
Saint-Hubert, Torgny
- *Disparue en hiver* (2015)
Arlon, Heinstert
- *Folle embellie* (2004)
Herbet, Vieux-Fourneau
- *Formidable* (2008)
Barvaux-sur-Ourthe, Erezée, Mormont, Odeigne
- *Good Favor* (2017) **OPNAMES LOPEN!!**
Fourneau Saint-Michel
- *Incognito* (2009)
Fourneau Saint-Michel, Vesqueville
- *Jambon d'Ardenne* (1977)
Durbuy
- *La dorMeuse Duval* (2016)
Bouillon
- *Le vélo de Ghislain Lambert* (2001)
Arlon
- *Les hommes d'argile* (2015)
Marche-en-Famenne
- *Mobile Home* (2012)
Harre, Hotton, Manhay, Soy, Vielsalm

- *Moi et Kaminski* (2015)
Poix-Saint-Hubert

- *Nono, het Zigzag Kind* (2012)
Arlon
- *Oscar et la dame Rose* (2009)
Freux-Suzerain, Musson
- *Pom le poulain* (2006)
Fourneau Saint-Michel, La Roche à l'Appel (Muno), Tombeau du Géant (Botassart)
- *Suite française* (2015)
Virton
- *The Program* (2015)
Bouillon
- *Une chanson pour ma mère* (2013)
Arlon, Bras, Libramont, Orval, Saint-Hubert
- *Une promesse* (2014)
Durbuy
- *Welp* (2014)
En forêts ardennaises
- *Yam Dam* (2013)
Ethe, Florenville, Harnoncourt, Torgny, Virton

KORTFILMS

- *La carte postale* (1999)
Marville (F)
- *Forêt* (2014)
Domaine des Epioux, Mirwart
- *Trac* (2012)
Habay-la-Vielle

TELEVISIEFILMS

- *Fausse innocences* (2009)
Dochamps (dorp en Parc Chlorophylle), Ferme de Bergister (Manhay),
- *Honoré Fragonard, la passion de l'anatomie* (2011)
Barvaux-sur-Ourthe
- *Le pantalon* (1997)
Villers-sur-Semois

TELEVISIESERIES

- *Ennemi public* (2016)
Daverdisse, Gembes, Mirwart (Provinciaal domein), Nollevaux, Porcheresse, Remagne
- *La trêve* (2016)
Chiny, Florenville, Herbeumont, Libramont, Mirwart (Provinciaal domein), Resteigne, Sainte-Ode
- *De smaak van De Keyser* (2008)
Koning Albert legerkamp (Marche-en-Famenne)
- *Les Galapiats: le trésor du château sans nom* (1969)
Bouillon, Herbeumont

* Onvolledige lijst

Open elke dag het hele jaar,
behalve 25/12 en 01/01 van 9:30 ...
tot laatste toegang om

- 16h van oktober tot maart
- 17u van april-mei-juni en september
- 18u juli en augustus

Ontdek 80 verschillende soorten
of dieren over een wandeling van 2km
Te zien : beren, tijgers, apen, wolven, roofvogels, ...
Zonder te vergeten onze Ardennen fauna,
ons **restaurant** en **speeltuin**.

Chemin de chanteraine
B 6830 BOUILLON
Tél : 0032/61 46 71 52
Fax : 0032/61 46 71 53
info@parcanimalierdebouillon.be

www.parcanimalierdebouillon.be

Jaguar, poema,
witte leeuwen
...

Studio Eventail 084 368 358

★★★★
H
QUARTIER LATIN
MARCHE-EN-FAMENNE

QUARTIER LATIN

4 sterren Hotel - Restaurant - Spa
Rue des Brasseurs, 2 - 6900 Marche-en-Famenne
+32 84.32.17.13 - contact@quartier-latin.be
www.quartier-latin.be

EEN **Golfverblijf**
GOLF IN DE **Ardennen**

2 dagen - 2 golfparcours - 1 overnachting

Al onze aanbiedingen op ons website
www.quartier-latin.be
Wij informeren u met plezier +32/(84)32.17.13

- Een overnachting in een Business kamer voor 2 personen
- Een uitgebreid ontbijtbuffet
- Uw green fee in de Golf Five Nations
- Uw green fee in de Golf van Durbuy

GOLF ESCALE
220 € per persoon

Een uniek aanbod voor golf liefhebbers.

In het hartje van de Ardennen, op slechts enkele minuten van uw hotel, nodigt Quartier Latin u uit om twee prachtige gevarieerde golfbanen te ontdekken, omgeven door mooie groene landschappen bieden ze u beide zelden gekende technische uitdagingen!

- 19 min. rijden van het hotel
- 18 holes
- Par 72
- 5.886 m groot
- 120 hectare

Golf van Durbuy

- 9 min rijden van het hotel
- 18 hollen
- Par 72
- 6.038 m groot
- 110 hectare

Golf Five Nations van Méan

Ontdek ook de offerte "Sport & Beauty - Gedeeld Plezier voor Hem & Haar" en het verblijf "Voor de jongeren van 50j en +"

A

B

C

D

1

BELGIË
Provincie Luik

2

3

4

FRANKRIJK

Groothertogdom
LUXEMBURG

67

n°15 - herfst 2016

IN HET VOLGENDE NUMMER

.....

BLIKVANGER

DE ARDENNEN VOOR IEDEREEN! ✕✕

Blandine is dol op reizen. Deze jonge blogster trok op verkenning van Belgisch Luxemburg ... in haar rolstoel. Voor dit dossier ontmoetten we een aantal actoren die mensen met een lichamelijke of geestelijke beperking dichterbij de natuur brengen.

LEVER, LEKKER! ✕✕

Ontdek de geschiedenis van de 'foie gras', dat edele product dat best goed is voor de gezondheid. Maak kennis met onze kwekers, producenten en verwerkers van de 'Ban d'Ortho', met restauranthouders ... En mis de aardappel met foie gras op de kerstmarkt van Durbuy niet. Natuurlijk komen ook de andere markten aan bod die in deze feestperiode zowat overal plaatsvinden ...

EN DE RIVIER BAANT ZICH EEN WEG ✕✕

Een tijdje geleden namen we u mee langs de Ourthe, op ontdekking van zijn mooiste landschappen en zijn natuurlijke schatten. Van de Ourthe naar Ourt, waar de betoverende rivier tot leven komt en nog heel wat geheimen in petto heeft, waar de inwoners overlopen van enthousiasme.

VERHALEN BLIJVEN BOEIEN ✕✕

In het Museum van Gaume (Virton) lopen het hele jaar door diverse pedagogische activiteiten. De kinderen kunnen er, samen met het gezin of de klas, tijdens vakantiewerkshops, op een leuke manier het erfgoed van de Gaume leren kennen, zijn vertellingen, zijn legendes ...

